

Vartovgalopader – sandhed eller skrøne?

John Wedell Horsner

På Grundtvigs tid var brugen af melodikontrafaktur i kirkesangen indskrænket til de melodier, der allerede havde vundet indpas fra gammelluthersk tid, og som flere århundreders brug havde kirkeliggjort. Det, man stræbte efter i forbindelse med de nye salmer, var tekstlig-musikalsk enhed. “Melodi og Text maa saa meget [som] muligt stemme med hinanden i Aand og Karakter” (Hjort 1843, VIII). Et velkendt eksempel på en sådan samstemthed er Weyses melodier til Ingemanns morgen- og aftensange, komponeret i 1837/38.¹

Brugen af populære verdslige melodier til salmer betragtedes af dem, som omkring 1840 praktiserede dem, som en ren nødløsning til brug i “forsamlinger”, jf. om J.C. Lindberg nedenfor. I betragtning af, hvor seriøst Grundtvig betragtede sit arbejde med salmebogstillæg på denne tid, forekommer det umiddelbart helt usandsynligt, at han til salmerne skulle have anvist populære eller viseagtige melodier, specielt til anvendelse i kirken. Det er nærværende artikels hensigt at efterspore melodirepertoiret i forbindelse med Grundtvigs salmearbejde fra 1843 til 1850 og således få udsagnene om Vartovgalopaderne be- eller afkræftet.

Benævnelsen “Vartovgalopader” refererer i almindelig omtale til brugen af verdslige melodier til Grundtvigsalmer (melodikontrafaktur) i 1840’erne og 1850’erne, melodier, der i forbindelse med specielt kirkelig salmesang måtte give indtryk af noget mere eller mindre upassende, for ikke at sige løssluppet, og derved lægge op til forargelse og/eller latterliggørelse. Disse melodier hentedes fortrinsvis fra folkeviser, fædrelandssange og de i tiden populære syngespil, sådan som det vil fremgå af efterfølgende citater af bl.a. J.C. Lindberg (1843) og A.P. Berggreen (1853).

---

¹ Jf. brevveksling mellem Ingemann og Weyse, i Lunn 1964, bind I, 108, 115, bind II, 121.

Melodikontrafaktur benyttedes gennem den evangelisk-lutherske salmehistorie først af Luther selv, siden på dansk grund af bl.a. Hans Christensen Sthen (*Liden Vandrebog* 1589) og Thomas Kingo (*Aandelige Sjunge-Koor* 1675/81). Begge har dog været klar over, at brugen af verdslige melodier kunne støde an. I den afsluttende del af sin *Liden Vandrebog* forestiller Sthen sig, at nogle vil gøre indvendinger “oc sige: Disse Vjiser en part met lætfærdig stemme gaar”, men Sthen henviser til fortilfælde, bl.a. Heinrich Knausts *Gassenhawer, Reuter und Bergliedlein* fra 1571, og ender med at skrive:

Huad hinder kand det Religionen giøre/
 At mand det Onde til beste kand vende oc føre/
 [-] Effter Stemmen skal mand ey saa meget acte/
 Som effter Ord oc Meening dem vel betracte. (Glahn 1980,
 138)

Samme forsvar for kontrafaktur kan læses hos Kingo, der i Sjungekoret skriver til “dend Gunstige og rætsindige Læsere”, at han “finder vore forfædre, som haver Digtet og sammensat vore Kirke-Psalmer, at have brugt dend Frihed, at de ikke haver bundet sig til en, to eller flere, men frit taget allehonde Melodier, end ogsaa af Lystige og Verdslige Toner, som mere end nok er beviisligt” (Kingo 1674, 7). Endvidere samstemmer Kingo med Sthen i, at man kan vende melodien fra den værre anvendelse (Sodoma) til den bedre (Zion), hvilket man bør bifalde, om man er “et ret Guds Barn” (Kingo 1674, 7).²

---

² Det bør nævnes, at de af Kingos salmer, der anvendte samtidens i det bedre borgerskab yndede melodier, ikke fandt optagelse i *Dend Forordnede Ny Kirke-Psalme-Bog* 1699 (kaldet “Kingos salmebog”), men først i senere salme- og melodibøger: “Rind nu op i Jesu navn” i *Pontoppidans salmebog* 1740 nr. 520, melodi i Br 1764, 182, “Far, verden, farvel” i *Evangelisk-kristelig Psalmebog* 1798 nr. 429, melodi i Z nr. 20, “Sorrige og glæde de vandre tilhobe” i *Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt* 1855 nr. 37, melodi i Bg 1853 nr. 17, og “Den klare sol går ned” i *Den danske Salmebog* 1953 nr. 706, melodi i *Den danske Koraltbog* 1954 nr. 38.

Galopadebegrebets udvikling

Ophavsmanden til benævnelsen “Vartovgalopader”, i det mindste i de skriftlige kilder, er teaterdirektøren, vaudevilleforfatteren og spøgefuglen Erik Bøgh. I det af ham redigerede dagblad *Folkets Avis*’ udgave af 10. januar 1862 beskrives en piberygende pebersvends oplevelser en juleaften i 1859, som han tilbragte alene i sit hjem i København, og hvorunder han ærgredes over støjen fra over-, under- og genboer. “Familien, der boede ved Siden af mig, hørte til ‘den lystige Menighed’ og sang Kæmpeviser, Brorsonske Psalmer og Vartovs-Gallopader mellem hinanden” (Bøgh 1862).

Erik Bøghs skitser under pseudonymet Jonas Tværmose er skrevet i en let slagfærdig tone, og med betegnelsen “Vartovs-Gallopader” drev han måske karakteristikkene vel langt ud, og han anfører desværre ikke, hvilke salmer og melodier det drejede sig om. Men under alle omstændigheder befandt “den lystige Menighed” sig i en ganske privat forsamling.

Carl Thrane viderebefordrede ca. 40 år senere historien om galopaderne i følgende passus:

Efter at man i denne Kirke [Vartov] hen i Fyrreerne ved en Julegudstjeneste havde uddelt nogle trykte Blade med nye Salmer af Grundtvig,³ fortsattes der ved hver Fest, til Jul, Paaske og Pinse, og saaledes kom Grundtvigs Festsalmer efterhaanden frem. Til disse og vel ogsaa til andre Salmer blev der ofte sunget populære, verdslige Melodier, og da Grundtvig var tilfreds med dem og de i høj Grad tiltalte Menigheden, gik man videre ad denne Vej. I Valget af Melodier var man ikke kræsen, først og fremmest kom det an paa, at de vare godt kjendte og yndede. Hvorledes det egentlig var gaaet til med disse Melodiernes Opkomst i Menigheden, stod som en Gaade, de skjød ligesom vilde Planter op af den Jordbund, hvori de trivedes. (Thrane 1901, 121 f.)

Her er de populære toner rykket ind i selve Vartov Kirke, uden at Thrane kan påvise, “hvordan det egentlig var gaaet til”. Og Grundtvig erklæres “tilfreds med dem”.

³ De fire salmer, der uddeltes i Vartov Kirke i julen 1845, var ikke originale Grundtvigsalmer, men bearbejdelser. Tre var af ældre tysk/dansk oprindelse, en var af Brorson (se bilag C).

Arthur Arnholtz (Arnholtz 1952) videregiver historien med såvel Erik Bøgh som Carl Thrane som kilde og beskriver ret indgående melodihenvisningerne i J.C. Lindbergs *Rosen-Kjæden* (1837). Arnholtz synes implicit at anerkende Thranes beretning, idet han (side 29) antager den som dækkende sangen i Vartov Kirke i sidste halvdel af 1840'erne.

Søren Sørensen (Sørensen 1969, 87, 91) citerer Carl Thrane og anerkender hans beskrivelse som et billede af Vartovsangen, som han mener "opererede med grove midler".

Henrik Fibiger Nørfelt (Nørfelt 1983), hvis bog kun registrerer Grundtvigs såkaldte a-salmer, dvs. originale salmer, afstår fra at inddrage "salmesangen uden for kirken og dens mulige forbindelse med kirkesangen", men nævner dog i bogens indledning samlinger af J.C. Lindberg og P.O. Boisen, som han påpeger "var i højere grad møntet på brug i skolen, hjemmet og i de gudelige forsamlinger", og han slutter derfor, at Thranes beskrivelse må være dækkende for sangen i disse sammenhænge. Kamma Wedin (Wedin 1965-66, 65) samstemmer.

Af nyere udsagn vedrørende Vartovsangen/Vartovgalopaderne kan anføres Peter Thyssen:

Problemet [i Vartov] opstod med de salmer, Grundtvig havde digtet til egne verssmål; her stod man så godt som helt uden melodistof. Man greb da til den hurtigst tænkelige løsning, idet man tog, hvad man kunne få fat på af melodier fra datidens populærmusik. [-] En tid lang kunne man således synge "Blomstre som en rosengård" på melodien til "Kommer hid, I piger små!" (Thyssen 1994, 239; hertil slutter sig Glahn (2000, 40))

Flemming Lundgreen-Nielsen mener, at "hans [Grundtvigs] Vartov-menighed med højlydt salmesang i stakkato og et særligt hurtigt tempo (Vartov-galopader) var også noget, turister blev gjort opmærksom på" (Lundgreen-Nielsen 1995, 112), og hertil slutter Katrine Frøkjær Baunvig sig (Baunvig 2014, 168). Begge henviser til en noget eksalteret beskrivelse fra englænderen Edmund Gosses hånd. Denne overværede en af Grundtvigs sidste gudstjenester i Vartov Kirke i 1872. Det synes dog for dristigt at tage Gosses beskrivelse for pålydende. En sammenligning mellem det daværende danske og engelske salmepertoire og syngemåde ville muligvis kunne belyse Gosses udsagn. Sikker er det, at de mange nykomponerede

melodier, der på det tidspunkt brugtes i Vartov, og det dertilhørende relativt hurtige syngetempo må have været nyt og fremmed for en udlænding. Jørgen Kjærgaard og Peter Weincke skriver:

Vartov-sangen havde fart på i mere end en forstand. Fandtes der ikke en egnet kirkemelodi til en ny salme, brugte man en af tidens verdslige; f.eks. sang man Ingemanns “Den store Mester kommer” på skilningsvisemelodien “En svensk konstabel fra Sverrig” og Grundtvigs egen “Op dog, Zion, ser du ej” på den melodi, som Blicher samtidig brugte til sangen “Jyden han er stærk å sej”. (Kjærgaard 2013, 72)⁴

I afsnittet “Vartovs galopader” på hjemmesiden www.folkekirken.dk mener Anders Uhrskov, at Grundtvigs “salmer var så frisklavede, at ingen komponist kunne nå at lave en melodi, som de kunne blive sunget til”. Derfor brugte man populære melodier, og “det var enormt frækt og blev set på med rynket næse fra den tids kirkekredse, som ikke kunne lide Grundtvig. De kaldte det ‘Vartov-galopader’, fordi menigheden i den stuvende fulde kirke sang på livet løs.”

Som et sidste eksempel på brugen af begrebet Vartovgalopader skal citeres fra www.grundtvig.dk/salmemelodier, forfatter Peter Brandt-Henriksen: “Det er ofte beskrevet, hvordan der i Grundtvigs kirke og menighed i Vartov blev sunget de såkaldte ‘Vartov-galopader’”, som herefter defineres som “kendte verdslige melodier, navnlig visemelodier”. Det hævdes, at Grundtvig også skrev “sine tekster [læs: salmer] over versefødderne fra kendte verdslige melodier”, uden at eksempler dog gives (Brandt-Henriksen 2020, 1).

Fortællingen om Vartovgalopaderne har således vist sig levedygtig op til i dag. Oftest foregår der en uigennemskuelig sammenblanding af sangen uden for kirken og sangen ved gudstjenester, ligesom fortællingen beriges og populariseres, jf. ovenfor Uhrskov og Brandt-Henriksen. Historien har vist sig for god, pittoresk, pikant, sjov til at opgives.

⁴ Udsagnet usandsynliggøres derved, at Ingemanns “Den store Mester kommer” ikke fandt optagelse i *Fest-Psalmer* i Grundtvigs tid og heller ikke før 1873 i det officielle tillæg til *Psalmebog for Kirke- og Huus-Andagt*. “Op dog, Zion, ser du ej” fremkom i tillæg til 7. oplag af *Fest-Psalmer* i 1856 og her med melodiangivelsen “Egen Melodi”.

Berigtigelser i samtiden

Spørgsmålet er nu, om de ovenfor beskrevne musikalske excesser foregik ved gudstjenesterne i Vartov Kirke fra og med julen 1845, da Grundtvig brød med den autoriserede *Evangelisk-kristelig Psalmebog*, eller om denne melodikontrafaktur-praksis var forbeholdt private (gudelige) forsamlinger og måske visse skoler.

Melodirepertoiret i de gudelige forsamlinger afspejles i J.C. Lindbergs sangbog *Rosen-Kjæden* fra 1843, hvis tilblivelse var stærkt inspireret af Grundtvigs *Sang-Værk til den Danske Kirke*, der var udkommet i 1836-37. Lindberg skriver i sit forord:

Den Leilighed, som mine Sammenkomster med flere christne Venner tilbød, benyttede jeg [-] ofte til at foreslaae en fælleds Sang af een og anden af "Sang-Værkets" herlige Sange, som kunde synges efter en allerede bekjendt Melodie eller som Een eller Anden havde forsøgt at sætte Melodie til, og da det i disse Kredse gik meget godt dermed, saa at alle gjerne sang med Liv og Lyst, saa besluttede jeg mig til at gjøre et Udvalg af saadanne Psalmer, som vi kunde synges, og besørge dette trykt. [-] Og saaledes mener jeg, vi maa, med Hensyn til Melodierne, hjælpe os for det Første, indtil disse kan blive afløste af bedre. (Lindberg 1843, VI, X)

Af formuleringerne "Sammenkomster med flere christne Venner" og "i disse Kredse" fremgår det klart, at sangbogen med dens melodihenviisninger var forbeholdt private forsamlinger, ligesom melodibrugen var en rent midlertidig løsning, indtil noget "bedre" viste sig, hvorved der antageligt tænkes på nykomponerede melodier af mere professionelle komponister i stil med Weyses til "Den signede dag" (1826), Berggreens til "Velkommen igen, Guds engle små" (1832) eller nordmanden L.M. Lindemans fem melodier til Grundtvigsalmer, udkommet i 1840 med Wexels salmebog i Christiania (nu Oslo) og sikkert kendt af tidens salmeinteresserede, i hvert fald af Peder Hjort (Hjort 1843, meloditillægget).

Organisten ved Trinitatis Kirke i København, A.P. Berggreen, der af Roskilde Præstekonvent var udpeget til musikalsk medarbejder ved samlingen af det, der blev til *Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt* 1855, udgav, allerede da der endnu kun forelå et prøvetryk af salmebogen, i 1853 sine

Melodier til den af Roeskilde-Præsteconvent udgivne Psalmebog. Det fremgår af samlingens forord, at Berggreen havde nærlæst Lindbergs *Rosen-Kjæden*. Det meget fyldige forord med titlen “Om Menighedssangen” beskæftiger sig blandt meget andet med brugen af melodier og forsøger at bestemme, hvad der er den rette og kirkeegnede melodi. Berggreen vil gerne som fagmand indtræde i vejlederens rolle:

Folket formaaer ikke altid at skjelne mellem et Andet og et Bedre. Det maa derfor anses som en Pligt for dem, hvis Kald Musikken er, at bidrage til Erkjendelsen af det Rette. Men dette finde vi visselig ikke truffet ved til “Psalmer”, “Bibelhistoriske” og “Kirkehistoriske” Sange at vælge Melodier som følgende, hvis Benyttelse jeg kan paavise: “Her ved Havets aabne Bredder” (af Røverromanen “Rinaldo Rinaldini”),⁵ “Duftende Enge og kornrige Vange” [tekst af J. Jetsmark 1819, musik af Weyse 1820], “Hold Lampen tændt, sy Tøfler, Sko” (af “Dragedukken”)⁶ “Skaberen skued den nyskabte Klode” [tekst af Jens Baggesen 1787, melodi af Claus Schall 1790] [herefter følger 23 lignende titler] og hvilken som helst Kæmpevises-Melodi, der *omtrent* har saa mange Toner, som Stavelsernes Antal fordre. Hvilken Miskjendelse af Musikkens Væsen udtaler sig ikke i en saadan Anordning! (Berggreen 1853, VII)

Berggreen skriver, at han “kan paavise” de verdslige melodiers brug, men lige så lidt som en del senere kirkesangskritikere, f.eks. Viggo Sanne i *Theologisk Tidsskrift* 1879 og J.C. Gebauer i *Skoletidende* 28.10.1882, gør han det faktisk.

Berggreen var i sin samtid en højt respekteret kirkemusiker og udgiver af skole- og folkesange, og hans melodibog af 1853 (med dens forord) udkom i oplag efter oplag gennem 1800-tallet. Hans udtalelser må derfor formodes at have givet genlyd i samtiden. Således følte præsten Theodor Fenger sig foranlediget til i en anmeldelse af bogen at korrigere Berggreens kritik:

⁵ *Rinaldo Rinaldini, der Räuberhauptmann*, roman af Christian August Vulpius, udg. 1799, dansk 1800 med forord af K.L. Rahbek.

⁶ Syngespil med tekst af Enevold de Falsen og musik af F.L.Æ. Kunzen, opført første gang på Det Kgl. Teater 14. marts 1797. 43 opførelser frem til 1821 (Jensen 2021).

Fortalens Hentydninger til Psalmesangen i Vartou Kirke ere i Sandhed saa tydelige, at enhver Læser kan see hvad der sigtes til. [-] Det var at ønske, at Udg. ligefrem havde nævnt den Retning, han angreb. I saa Fald havde da ikke Psalmesangen i Vartou Kirke kunnet friste den Skjæbne at maatte høre ilde for eller være *med* om at bære Skylden for hvad der muligviis kan være forefalden ved et eller andet Møde i en gudelig Forsamling [-] eller for de stundom ikke velvalgte Melodi-Angivelser i tvende eller flere bibelhistoriske Sangbøger. Udg. synes ordentlig at have gjort sig en Fornøielse af ikke alene at samle saadanne Melodi-Angivelser, men ogsaa at lade sin Fortegnelse aftrykke i Fortalen til Psalmeværk. (Fenger 1854, sp. 89 f.)

Faktisk *havde* Berggreen gjort optegnelser om melodibrugen i Vartov Kirke. De blev i 1965 fremdraget af Dan Fog og offentliggjort af Kamma Wedin (Wedin 1965-66). Optegnelserne omfatter 29 forskellige melodier, der "bruges i Vartou Kirke i Aaret 1852". Hvem der har meddelt melodierne til Berggreen, vides ikke; Wedin ventilerer muligheden af en "Hr. Schytte". De 29 melodier udgør en blanding af professionelle komponisters melodier (Weyse, Berggreen, Rung), anonyme (amatør)melodier (et par af dem findes i Hjort 1843) og fem folkevisemelodier, heraf tre, som senere praksis har kirkeliggjort (KDS 121, 178 og 335), én, "Der sad en Svend i Mamrelund" (fejl for "Munkebur"), som anføres med en anonym, folkeviselignende melodi (ret en galopade!), men som derimod på Vartovsalmebladet til reformationsfesten 1849 henvises til melodien "Op al den Ting som Gud har gjort", og endelig en, "Hr. Zinclars Vise" ("Hr. Zinclar drog over saltens hav", i FengPin kaldt "Abraham sad i Mamre Lund"), som Berggreen noterer til salmen "Apostlene sad i Jerusalem".

Der er forskellige ting, der sår tvivl om pålideligheden af de berggreenske optegnelser. Både at hans meddelers navn ikke kan fastslås, og at årstallet 1852 ikke synes at stemme med den kendsgerning, at de tre sidste salmer, han nævner, ikke forelå i *Fest-Psalmer* før i 1853 (5. oplag), hhv. nr. 736, 734 og 717, mens en enkelt salme ("Kirken den er et gammelt hus") først optoges i *Fest-Psalmer* i 1854 (6. oplag), nr. 742.

I det store og hele svarer repertoireet i Berggreens optegnelser dog til den stilistiske bredde, der kendetegner Rungs *Tillæg til Weyses Choralbog* 1.1857. Den grundtvigske kirkesang var på dette tidspunkt endnu i sin vorden, og Rung må i sit forord, som Lindberg i 1843, udtrykke håbet

om, at fremtiden vil bringe nye og bedre melodier, et håb, som på forskellig måde fandt udtryk i adskillige indlæg i *Dansk Kirketidende* i løbet af 1850'erne.⁷

Henrik Rung, der formodentlig via Peter Fenger og dennes melodiopsøgende virksomhed fra midt i 1840'erne var tilknyttet Vartovmenigheden, stiller sig i forordet til Rung 1.1857 i modsætning til Berggreen og dennes noget selvbevidste holdning. De to havde haft en længere strid om kirke-melodier fra marts 1855 til januar 1856, der med stadig stigende bitterhed udspandt sig i dagbladene *Fædrelandet* og *Berlingske Tidende* samt i *Ugeskrift for den Evangeliske Kirke i Danmark* og *Dansk Kirketidende*, hvilket i høj grad havde problematiseret deres indbyrdes forhold.

Berggreen var statskirkens mand og Rung grundtvigianernes. Rung vil ikke hverken diktere eller forcere udviklingen, men mener:

at der for Øieblikket ikke er andet at gjøre, end at holde sig til hvad der er givet [-] men i øvrigt maae vi gaae søgende og prøvende frem. Hvad der har vundet Indgang, hvad der har tiltalt religiøse Gemyt-ter, maa ikke fornemt vrages, selv om det ikke opfylder den strenge Kunstsands's Fordringer; det maa hjælpes frem saa godt det vil gaae og holdes i Ære, indtil det kan blive fortrængt af noget *Bedre*, og først naar dette Bedre er kommet, naar det har kunnet skaffe sig *Indgang*, først da vil det ogsaa kunne hævde sin Plads. (Rung 1.1857, forord side 2, jf. Fenger 1854, sp. 92)

Verificering

Vejen til at finde frem til, hvad der er sandhed eller skrøne i forbindelse med Vartovgalopaderne, må gå via en nøje undersøgelse af melodivalget i forbindelse med Grundtvigs og hans præstevenners salmebogsplaner i årene 1843-45, nemlig *Psalme-Blade til Kirke-Bod* 1843, de såkaldte Trykte Salmeblade 1844 og Vartovsalmebladene fra julen 1845 til nytåret 1850. Heri må særligt inddrages brevvekslingen mellem Grundtvig og brødrene

⁷ Ud over indlæg af de i artiklen nævnte bl.a. af Fr. Hammerich 28.7.1850, sp. 724, [P.C.] Rothe 7.8.1853, sp. 483, C. Br. [Carl Brandt?] 13.9.1857, sp. 619, J.F. Fenger 15.1.1860, sp. 46, og anonym [en af redaktørerne, Carl Brandt eller Niels Lindberg] 21.12.1860, sp. 859 ff.

Peter, Ferdinand og Theodor Fenger samt Peter Rørdam, og de heri forekommende melodibetrægtninger må overvejes og om muligt systematiseres.

Når Grundtvig i februar 1843 overhovedet indlod sig på, sammen med de nævnte præstekolleger, at søge et salmebogstillæg samlet, skyldtes det, at Københavns biskop, Jacob Peter Mynster, samme år havde udsendt sit *Udkast til et Tillæg til den evangelisk-christelige Psalmebog*, det, der i februar 1845 skulle blive autoriseret. Da Grundtvig anså dette tillæg for ganske utilstrækkeligt til at afbøde manglen på historisk-fortællende salmer i “den evangeliske”, opfordrede han kollegerne til sammen med ham selv at samle og udgive et mod-tillæg, “der virkelig indeholder hvad vi og vore gode Venner mest savne og lade det komme derpaa an, om vi kan faae lov at bruge det i Kirken” (Christensen 1926, 357).

Arbejdets udgangspunkt var stort set det samme, som Grundtvig havde fremlagt i *Sandsigeren* i 1811. Han udtrykker heri sin tro på, at “en Samling af kristelige, mest historiske Sange vilde være Mange kjærkommen”, og siger om samlingens indhold, at “Endel [salmer] skulle være selvgjorte, men den største Del borgede af Kingo, Luther, og flere af de ældre kristelige Digtere med de Forandringer, Tiden *med Ret* kan fordre” (Grundtvig 1811, 183).

Forholdene omkring samlingen af *Psalme-Blade til Kirke-Bod* er ret godt belyst gennem brevvekslingen mellem Grundtvig og præstekollegerne og gennem de af disse fremlagte salmeønsker og -lister. I det følgende skal fremdrages de passager i brevene, der særligt omhandler melodispørgsmålne.

Det fremgår, at Grundtvig ikke blot udbad sig lister med de salmetekster, kollegerne ønskede indlemmet, men også i stigende grad insisterede på, at melodihenviisninger medfulgte, idet han ikke sjældent var i tvivl om, på hvilken melodi en udvalgt salme kunne synges. Allerede i sit svar til Grundtvig 27.2.1843 nævner Peter Fenger melodispørgsmålet, idet han forudser, at man må foretrække “de [salmer], som have bekendte Melodier for dem der maatte sættes Melodier til. I Sang-Værket er det ikke Tilfældet med saa Faae, man kunde ønske at have med, at de ikke kunne synges efter nogen Melodie i vore Choralbøger” (Holm 2002, 27). Problemet ses af den salmeliste, Peter og Ferdinand Fenger i forening tilsendte Grundtvig i marts 1843 (Holm 2002, 28 f.). Brødrene går ud fra, at der til en række af de anførte salmer underforstået foreligger en allerede kendt

melodi. Ved adskillige andre salmer henvises til en melodi, der fandtes i Zincks koralbog (Z). I forbindelse med tre salmer fra *Sang-Værk (GSV)*, nemlig “Kommer hid kun med de Smaa”, “O lad din Aand nu med os være” og “Høitidsdagen Høitids Gangen”, anføres, at de ingen melodi har. Om den første tilføjes det, at “der mangler en Linie, ellers kunde den gaae som: Frygt mit Barn den sande Gud. Gjentages næst sidste Linie, gaaer det an at synge den paa den Melodie og det kan tilkjendegives ved dette Tegn: :/:.” Ved “O lad din Aand nu med os være” anføres: “NB til denne er eiheller Melodie. Men vi behøve saadan Psalme til Barnedaab.” Ved “Høitidsdagen Høitids Gangen” står der blot: “dertil kjende vi ingen Melodie.” I et enkelt tilfælde har brødrene vovet sig ud i at henvise til en folkemelodi. Det drejer sig om “Lovet være du Jesu Christ”, som har fået bemærkningen “Gaar paa Svenn Vonveds Vise” (jf. KDS 332). Til “Kirken er som Himmerige” foreslås melodien til “O sanctissima”, en siciliansk hymne fra 1770’erne, åbenbart kendt og yndet i samtiden, siden brødrene ikke har fundet det nødvendigt at oplyse Grundtvig om, hvor den kunne findes.

Alt i alt har brødrene Fenger i langt overvejende grad holdt sig til melodier fra “vore Choralbøger”. I sit svar til Peter Fenger af 4.3.1843 kommenterer Grundtvig ikke folkevisemelodien og “O sanctissima”. Problemet med “Kommer hid kun med de Smaa”, der manglede en linje i forhold til den foreslåede melodi, har han løst ved at tillempe teksten: “Kommer hid kun med de Smaae’ har jeg, efter Deres Raad, givet en Linie til i hvert Vers.” Også “Var Vandet alene med Menneskebud” har Grundtvig “kalfatret” [-], “saa den kan synges som Brorsons ‘Vær trøstig mit hjerte, bedrøv dig ei meer’. Kjender De den Tone?” (Christensen 1926, 359 f.). Sådanne kalfatringer var naturligvis nødløsninger, men hvis man meget ønskede salmerne sunget, måtte de jo have melodier, her, vel at mærke, salmemelodier.

Folkevisemelodier

I Grundtvigs videre brevveksling med præstekollegerne fik især spørgsmålet om folkevisemelodiers anvendelse en fremtrædende plads. Denne praksis var som nævnt ganske udbredt i (gudelige) forsamlinger og andre ikke-gudstjenestelige sammenhænge, og især Peter Rørdam havde gode erfaringer herfra og mente, at sådanne melodier fik sangen til at gå med

liv og lyst. Rørdam var parat til også i forbindelse med et salmebogstillæg som det med *Psalme-Blade til Kirke-Bod* påtænkte at henvise til folkevisemelodier (dengang almindeligt kaldet kæmpevisemelodier) i sine forslag.

Folkeviser var i ret stort omfang blevet indsamlet fra 1800-tallets begyndelse, og deres enkle, arkaiske udtryksform og ofte danmarkshistoriske emnekreds fascinerede mange og spillede en rolle for digtere og komponister, også i sammenhæng med den bølge af national rejsning, der fulgte på de ulykkelige år under og efter Napoleonskrigene.

I årene 1812-21 udgav W.H.F. Abrahamson, R. Nyerup og K.L. Rahbek en omfattende samling af folkeviser, og den fulgtes i 1840/43 af Chr. Winthers og A.F. Windings samlinger. Man forsøgte ikke at gøre en del af dem syngelige. I Abrahamson, Nyerup og Rahbek findes to meloditillæg med i alt omkring 150 melodier, og Winther og Winding har ligefrem kaldt deres samlinger "Kjæmpeviser, hvis Melodier ere harmonisk bearbejdede af Prof. Ridder Weyse" (Winther 1840 og Winding 1843). Weyse havde i 1840/42 udgivet to samlinger med hver 50 melodier "für Gesang und Klavier harmonisirt" (Weyse 1840/42), og Berggreen udsendte i 1842 sit første bind af *Folke-Sange og Melodier*, indeholdende 21 danske folkeviser med klaver (Berggreen 1842).⁸

Grundtvig var en stor ynder af "Kjæmpeviserne" og udgav selv en samling i 1847, *Danske Kjæmpeviser til Skole-Brug*. Denne var dog uden melodier, men Grundtvig kunne nok antage, at melodierne til en del af dem kunne findes i de ovenfor nævnte samlinger.

Mange folkeviser var således i omløb i 1840'ernes begyndelse, grundtvigske præster brugte dem i deres oprindelige skikkelse og melodierne kontrafakturisk. Lindberg gør således i *Rosen-Kjæden* brug af fem forskellige folkevisemelodier.⁹

Den 11. marts 1843 modtog Grundtvig Peter Rørdams salmeliste, som er dateret 10.3.1843 (Holm 2002, 64 f.). Rørdam angiver for langt de fleste salmers vedkommende slet ingen melodi, men ved fem salmer er

⁸ Også syngespillet *Elverhøi* fra 1828 med tekst af J.L. Heiberg og musik af Fr. Kuhlau bør nævnes. Kuhlau havde heri gjort brug af seks folkevisemelodier. Stykket blev i perioden 1828-43 opført 73 gange på Det Kgl. Teater (Jensen 2021), og sangene herfra vandt stor yndest.

⁹ Næmlig "Hr. Zinclar drog over salten Hav", "Dronning Dagmar ligger i Ribe syg", "Svend Vonved sidder i Bure" (kaldet "Lovet være du, Jesus Christ") og fra *Elverhøi* "Der vanker en Ridder" og "Jeg lagde mit Hoved til Elverhøi".

henvist til folkevisemelodier, nemlig “Svend Vonved sidder i Bure” til “I Nazareth der var saa smukt!”, “Hr. Esben tjener i Kongens Gaard” til “Hvad er det for en Snekke”, “Berner Rises Tone – liflig” til “Brudgom taler til Bruden sin” samt – i forbindelse med ønsker om nye salmetekster – melodierne til “Jeg gik mig ud en Sommerdag”, “Den Sommer og den Eng”, “Kongen raader for Borgen” og “Agnete og Havmanden”.

I et brev af 11.3.1843 til Peter Fenger skriver Grundtvig om Rørdams liste, at “tit staaer der enten slet ikke paa hvad Melodi [salmerne kan synges] eller jeg henviser til en Kæmpeviser, der kan være godt nok, men er dog her ubrugeligt” (Christensen 1926, 362).

Allerede 14. marts føjer Rørdam nogle kommentarer til sin liste. Om melodierne hedder det:

Skal Sangen komme i Gang, maa *Tonerne* også være lette, helst have Lighed med Kæmpeviserne, og Versene være paa 4 Linier. Alle de Psalmer af den Verseart strømmer ind som sød Mælk. [-] “Jeg er saa underfuld en Magt” synger vi nu paa “Der stander et Slot i Østerrig”, men lettere gaaer den endnu efter “Kongen raader for Borgen”, kun mangler der saa Omqvæden, som De vil meget fornøie mig ved at sende mig. (Rørdam 1891, 285)

I sit svar herpå, 24.3.1843, klager Grundtvig først over, at Rørdam på sin liste har angivet så mange salmer “uden først og sidst at sige mig, paa hvad Tone, de kan gaae”. Grundtvig nævner seks af de melodiløse salmer og gør herefter sit forhold til brugen af “kæmpevisetoner” klart:

Kæmpevisetoner, som slet ikke kan angives i et Udtog, vi tør vente Lov til at bruge i Kirken, er heller ikke der paa deres rette Sted; de høre til i Skolen. [-] Sandhed siger: hver sit! (Rørdam 1891, 287)

7. april svarer Rørdam:

Hvad De siger om Forskjellen mellem Skole og Kirke, synes mig dog ikke at kunde hindre Kæmpevisetonerne fra at blive anvendte i Kirken, ligesom det jo dog er “i det danske Tungemaal” at Christendommen bliver udtalt, og vi ingen Melodier har fra Apostlernes Dage. Om de almindelige Kirkemelodier maae man sige: 1. de ere ikke udrundne

i vort Folk, men hos et fremmed, 2. opstaaede hos et Folk, der dyrkede Musiken som Kunst, og kan derfor vanskelig tiltale Mennesker, der ei er ret musikalske. [-] Derfor har jeg tænkt, at naar Guds Ord i gudelige Sange kunde blive lempede efter Toner, vi kjendte og elskede, var det det Samme som, at vi *sang Dansk*, ligesom vi nu præker Dansk. Jeg mener, Kæmpevisetonen er *vor* Musiknatur, derimod i Italien eller Tyskland, der passer vist vore Psalmemelodier meget godt. [-] Vil man have Sangen til at gaae, maa man ogsaa have andre Toner; thi de gamle falde ikke ret i Øret – i det mindste ikke i mit – de er for tykke. (Rørdam 1891, 289 f.)

Rørdam anlægger her dels et praktisk synspunkt (det let syngelige), dels et dansk-nationalt synspunkt. Hans opfattelse af såvel kirkesangens som folkevisernes proveniens er dog noget diffus. De nedskrevne folkeviser, skønt på romantikkens tid kaldet “kæmpeviser”, kan næppe føres længere tilbage end til 1500-tallet,¹⁰ og hvorledes “vore Psalmemelodier” skulle passe “meget godt” i det katolske Italien (og Sydtysskland), er gådefuldt. Men at salmemelodierne, som de fremstod i Zincks koralbog, ikke “faldt i Øret”, bl.a. på grund af et overordentlig langsomt syngetempo, er utvivlsomt rigtigt. “De er for tykke,” skriver Rørdam, hvilket særegne udsagn måske kan fortolkes som, at de fremtræder statiske, som blokke.

Rørdams ønske om “andre Toner”, specielt til Grundtvigs salmer, var fuldt berettiget ud fra betragtningen, at de isometriske koraler snarere modarbejdede end imødekom de grundtvigske salmer med disses bevægelighed, rigidom af billeder og metaforer og hele udtrykskraft. I datidens gængse koralbog (Zincks) var den isometriske koral, der forløb i lige lange nodeværdier (halvnoder) med dvælen (fermater) på linjeslutningerne og langt overvejende i todelt takt, enerådende.

Der foreligger ikke fra Grundtvigs hånd noget svar på Rørdams betragtninger. Men den endelige liste over indholdet af *Psalme-Blade til Kirke-Boder* er i sig selv et svar. Udvalget blev foretaget af Grundtvig selv i marts-april

¹⁰ Ernst Frandsen (Frandsen 1966) mener, at genren sandsynligvis er ført til Danmark fra Frankrig, “sagtens i Højmiddelalderen, omkring Aar 1200, da der gik direkte og livligt befærdede Kulturveje fra Frankrig til Danmark” (7). “Fra selve Middelalderen er saa godt som intet Visestof overleveret paa Papiret [-] Nedskrivningen fandt først Sted i det 16. og 17. Aarhundrede” (16).

1843 (Johansen II, 221), og titlen lød: *Psalme-Blade til Kirke-Bod samlede af Nik. Fred. Sev. Grundtvig*. Samlingen forblev utrykt (se bilag A).

Aflistens i alt 101 salmer er der til kun fire anvendt en mere eller mindre "skjult" folkevisemelodi. Af disse var "Der stander et Slot i Østerrig" til bl.a. "Jeg veed et lille Himmerig" og "Ich weiss ein Blümlein hübsch und fein" til "Jeg veed en Blomst saa faur og fiin" for længst omdannet til kirke melodier (Z 50 og 31, KDS 275 og 94). "Et Barn er født i Bethlehem" kan have været sunget på den nu gængse folkemelodi (KDS 121) eller på den gamle Puer natus-melodi (Z 15, KDS 120).

"Apostlene sad i Jerusalem" har ingen melodiangivelse, men GSVII, 92, anfører melodien "Abraham sad i Mamre Lund" = "Hr. Sinklar drog over saltan hav" (Nutzhorn 1904, 143b og 240).

Til *Psalme-Blade til kirke-Bods* i alt 101 salmer kan således underforstås to folkemelodier uden for Zincks Koralbog (Z), skønt de ikke er angivet eksplicit.

Samme billede tegner sig i Trykte Salmelblade fra 1844. Her er ved to af Grundtvig bearbejdede ældre salmer henvist til yderligere et par kirkeliggjorte folkemelodier, nemlig "Sie ist mir lieb, die werthe Magd" til "Guds Kirke! hvor er du mig kjær" og "Voller Wunder, voller Kunst" til "Glæderig og underfuld". Salmernerne er bearbejdelser af tyske forlæg, hvorfra metrum og melodi er overtaget (se bilag B nr. 29 og 40).

Vartovbladene tilføjer folkevisemelodien "Hr. Villemænd og hans mø så pur", som anvendes til "Guds Menighed, syng for vor Skaber i Løn" og "Guds Engle i Flok! synger lifligt i Kor" i hhv. 1847 og 1849, dog uden angivelse af melodien. Ferdinand Fenger havde i 1843 anbefalet optagelsen af "Lovet være Du Jesu Christ" og lidt udspekuleret tilføjet: "Den [-] gaaer rigtignok paa en Kæmpevises-Tone; men for ikke at støde Læseren ved at henvise til Svend Vønveds Vise [KDS 335] kan man godt sætte 'Egen Melodi' da der er en lille Forandring [i melodien]" (Holm 2002, 47 f.). Grundtvig har i Vartovsalmelbladene ikke praktiseret F. Fengers "trick", men optaget de tre nævnte salmer helt uden melodiangivelse og derved undgået den provokation hos eventuelle kritikere, som en henvisning til folkevisemelodierne kunne tænkes at være.

Opsummerende kan man konstatere, at Grundtvig i det store og hele holdt fast ved den afvisning af anvendelsen af folkevisemelodier til kirkesalmer, som han over for Peter Fenger og Peter Rørdam havde givet udtryk for. Dels fordi de i kirken ikke var "paa deres rette Sted" (Rørdam

1891, 287), dels for at kunne opnå myndighedernes tilladelse til at bruge et salmebogstillæg.¹¹

Melodier fra samtidens koralbøger

Den til *Evangelisk-kristelig Psalmebog* passende koralbog blev udgivet af H.O.C. Zinck i 1801 og i omarbejdet form af C.E.F. Weyse i 1839. Weyses udgave fandt kun ringe udbredelse,¹² mens Zincks må antages at have fulgt salmebogen i dennes betydelige udbredelse over hele landet fra 1798 til 1855, da *Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt* autoriseredes. Herudover har man rimeligvis sine steder kunnet finde Kingos *Graduale* og Breitendichs og Schjørrings koralbøger fra hhv. 1699, 1764 og 1781/83 passende til hhv. Kingos, Pontoppidans og Guldbergs salmebøger.

Sungt i et for en nutidsopfattelse ubegribeligt langsomt tempo (ca. to sekunder pr. tone) kom melodierne fra Z med deres akkorder til at stå som søjlerækker i en klassisk kolonnade (eller f.eks. søjlerne foran den nyklassiske Vor Frue Kirke i København, indviet 1829). Hos Berggreen læses, at “endkjøndt Psalme-Melodiernes Bevægelse [dvs. tempo] altid bør holde sig indenfor Langsomhedens Begreb, kan dog denne paaskyndes indtil Grændsen, hvor *Mindre langsomt* og *Ikke for hurtigt* falde sammen” (Berggreen 1853, XVII). Salmetempoet kan med andre ord sættes lidt op i forhold til tidligere skik (Zinck). Berggreen præciserer i melodibogen tempoet ved hjælp af metronomtal, og i tilfælde af at brugeren ikke skulle være i besiddelse af et sådant redskab, angiver han tommemålet for en snor med en vægt for enden, hvis pendulsvingninger så modsvarer metronomens lydmarkeringer. Med et eksempel i bogens nr. 1, “Vi troe, vi alle troe paa

¹¹ Grundtvig havde haft meget dårlige erfaringer med at ville lade egne salmer synges ved en gudstjeneste i Vor Frelses Kirke i København i 1826, hvor bl.a. “Den signede Dag” blev afvist af stiftsprovst og biskop (Brandt 1882, 550 ff.).

¹² A.P. Berggreen oplyser i *Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark* 6.7.1855, at “af Weyses for 16 Aar siden udkomne Choralbog er der af et Oplag paa 1000 Exempl. endnu en ikke ganske ubetydelig Rest tilbage. [-] Zincks, og ikke Weyses Choralbog, er den for Øieblikket almindelig gjældende; thi W.s Bog bliver, ifølge indhentet Underretning, i Hovedstaden kun brugt i Frue-Kirke (hvor forresten ogsaa min [Bg] bruges) og i de sidste 3 Aar i Slotskirken; i Provindserne bruges den kun undtagelsesviis.”

Gud”, fremhæver han, at det er *fjerdedelene*, der skal følge metronomen, og i dette tilfælde varer hver meloditone således to sekunder. Ved nyere melodier af bl.a. Berggreen selv er tempoet generelt noget hurtigere; i nr. 26 (KDS nr. 526), Berggreens melodi til “Velkommen igjen, Guds Engle smaa”, som er noteret med fjerdedelen som tælletid, varer en fjerdedel lidt under et sekund.

Også Berggreens tempi fornemmes meget langsomme i dag, men betegner altså efter hans udsagn en “paaskyndelse” i forhold til tidligere.

Under sådanne omstændigheder vil man dårligt have kunnet fornemme koralmelodiernes fraser som sammenhængende forløb, og flere vejtrækninger undervejs må have skæmmet dem, rent bortset fra at salmesangen må have været præget af stillestående kedsommelighed. Der er da også flere vidnesbyrd fra 1840’erne og 50’erne, som beklager kirkesangens tilstand.

Rudolph Bay, kantor ved Holmens Kirke, leverer i skriftet *Om Kirkesangen i Danmark* fra 1840 en malende beskrivelse af sangen i hovedstadens kirker:

Almuen synger [-] af Naturen slet; de høiere Classer ikke meget bedre, og tage for Størstedelen ei heller Deel i Sangen i Kirken, dels fordi de ansee Prædiken for den eneste væsentlige Deel af Gudstjenesten, dels af Undseelighed for at lade deres Stemme høre, og dels fordi det nu er gaaet af Moden og kaldes gammeldags [-] og endeligen, fordi de ei kjende Psalmemelodierne, og i det Hele ansee Choraler for den allerkjedsommeligste og meest smagløse Musik. I Hovedstaden er Sangen saaledes næsten ganske indskrænket til Chorskolen [kirkekoret] og nogle enkelte Personer af den lavere eller Middelclassen, og heriblandt høres stundom nogle Stemmer og et Foredrag, der [-] støde Øret ved en skjærende Disharmonie. (Bay 1840, 17)

I landsbykirkerne herskede der, skal man tro Theodor Fenger, ofte almindeligt sangkaos:

Lad os forsøge en Skildring, saaledes som det ofte i Livet er mødt os. Træder man ind i en af vore Landsbykirker, da møder man ikke ualmindelig det meest blandede Virvar af forskellige Toner og Ikke-Toner: En synger i Øster, en Anden i Vester; en synger saaledes som den

sidst afdøde Degn sang den Melodi; en Anden saaledes som Degnen i Nabosagnet plejede van at synge; en Tredie, Fjerde og Femte ere ikke Eiere af en eneste reen Tone, men synge lige godt med, og paa ingen Maade svagere, snarere stærkere end de Andre. Og midt under alt dette kan man da see Kirkesangeren i sin Stol, med Choralbogen foran sig, og selv om han har Stemme, hvad ofte mangler, forgjæves bestræbende sig for at bringe Orden og Sømmelighed ind i den forvirrede Sang. (Fenger 1847, sp. 119)

Hos Berggreen sammenfattes det: "Kirkesangens Forbedring er et saa almindeligt Løsen i vor Tid, at Nødvendigheden deraf kan betragtes som indrømmet fra alle Sider." Og "Istedet for tidligere Dages ufuldkomne Sang [har man] nu, kunde man næsten sige, sletingen Sang i Kirkerne" (Berggreen 1853, XI og XII).

Af Grundtvig og mange af hans kolleger lagdes skylden for den uddøende kirkesang på *Evangelisk-kristelig Psalmebog* og den isometriske koral.¹³ På en sådan baggrund kan det ikke have været med nogen større tilfredshed, endsige glæde, at man fra Grundtvigs og hans præstevenners side tog koralmelodierne i anvendelse, da særligt ikke til Grundtvigs egne salmer, det være sig bearbejdelser eller originale. Men et salmebogstillæg *ville* de have frem. Lån af melodier fra verdslige sange a la *Rosen-Kjæden* udelukkede Grundtvig, og nye melodier lod vente på sig. Mange nye salmer af Grundtvig har man uden tvivl måttet lade ligge grundet melodimangel.

Der var således ikke ret meget andet end melodierne fra Zincks koralbog at holde sig til, og det er også dem, der i langt overvejende grad præger melodivalget i *Psalme-Blade til Kirke-Bod*, Trykte Salmeblade og Vartovsalmebladene (se bilag A, B og C). De udgør hhv. omkring 70 %, 75 % og 55 % i de tre samlinger. De ti hyppigst anvendte koralmelodier anføres her med deres nummer i Z og i KDS. Brugshyppigheden er angivet i parentes efter titlen. Stavemåden er Zincks.

¹³ Jeg henleder opmærksomheden på en af Grundtvigs versioner af "Jeg gik mig ud en Sommerdag", *GSVIV* nr. 8, 1839-41, hvor der i vers 3-4 står: "Jeg gik mig ind en Vinterdag at høre/Kirkesang, som Hjertet kunde røre/ [-] Med Orgel-Klang der stødtes i Basuner/Choret sang i Takten efter Runer/Mig med kinder blege/ Ingen Tone-Lege/Kunde i mit Hjertes Grund bevæge." "I Takten efter Runer" kan forstås som en meget god beskrivelse af en stiv og åndløs kirkesang, der netop blev sunget af "Choret" uden væsentlig deltagelse af menigheden.

Nu velan! vær glad tilmode (10) Z 88, KDS 401
 Mit barn! frygt den sande Gud (9) Z 77, KDS 373b
 Jesu søde Hukommelse (7) Z 58, KDS 547
 Jesu! dine dybe Vunder (5) Z 53, KDS 285
 Jeg vil din Priis udsjunge (5) Z 51, KDS 278b
 Fra Himlen høit komme vi her (5) Z 22, KDS 135
 Jeg veed et evigt Himmerig (4) Z 50, KDS 275
 Et lidet Barn saa lysteligt (4) Z 16, KDS 124
 Om Himmeriges Rige (4) Z 99, KDS 435
 Fader vor udi Himmerig (4) Z 19, KDS 428

Øvrige melodier er repræsenteret tre eller færre gange. Det er tænkeligt, at brugshyppigheden afspejler visse præferencer hos Grundtvig vedrørende versemål og/eller melodier. Herom har han dog ikke ytret sig.

Nye melodier til Grundtvigsalmer

I forbindelse med samlingen af *Psalme-Blade til Kirke-Bod* og Trykte Salmelblade stod kun få nye melodier, komponeret til Grundtvigsalmer, til rådighed. Noget bedre blev det i perioden 1845-50, da Vartovsalmelbladene udkom. I *Psalme-Blade til Kirke-Bod* henvises af de i alt 101 salmer kun fire til nye melodier (bilag A), af Trykte Salmelblades i alt 42 salmer henvises to mere eller mindre direkte til nye melodier (bilag B), og i Vartovsalmelbladene er nyere eller helt nye melodier brugt til ti af de 31 salmer. Denne procentuelt stigende repræsentation af nye melodier skulle fortsætte gennem *Fest-Psalms* mange oplag fra 1850 og fremover og vise sig markant i 2. oplag af Rung (Rung 1868).

De samtidige komponisters, amatørers såvel som professionelle, bidrag indtil 1850 fordeler sig således i bidragskronologisk rækkefølge efter komponisten og med nr. i KDS vedføjet:

Peter Grønland	Stille, stille, Sions døtre små	1825, utrykt ¹⁴
C.E.F. Weyse	Den signede dag med fryd vi ser	1826, KDS 48 ¹⁵
	Dejlig er den himmel blå	1838, KDS39
	Velkommen igen, Guds engle små	1838, KDS 527
A.P. Berggreen	Velkommen igen, Guds engle små	1832, KDS 526
Cora Nyegaard ¹⁶	Velkommen igen, Guds engle små	1836
	Rejs op dit hoved, al kristenhed	1840, KDS 459
	Sov sødt, barnlille	1844
	I kvæld blev der banket på Helvedes port	1846
L.M. Lindeman ¹⁷	Denne er dagen, som Herren har gjort	1840
	Giv mig, Gud, en salmetunge	1840
	Hyggelig, rolig, Gud, er din bolig	1840, KDS 229
	Kirken den er et gammelt hus	1840, KDS 304
	Var vandet alene med menneskebud	1840
Hans Matthi- son-Hansen ¹⁸	Et barn er født i Betlehem	1844
	Dejlig er den himmel blå	1844
Theodor Fenger (arr.) ¹⁹	Julen har englelyd	1846
Henrik Rung ²⁰	Tag det sorte kors fra graven	1847, KDS 495

¹⁴ Se Dal 1961.

¹⁵ Om denne og de følgende melodier, der findes i KDS: Se dennes kommentarer i bind II.

¹⁶ De tre først anførte melodier af Cora Nyegaard er dateret i Aarsbo 1903. Til "I kvæld blev der banket på Helvedes port" anfører J.F. og R. Th. Fenger i *FengPås* 1846: "Melodien af C. Nyegaard".

¹⁷ De anførte fem melodier findes i meloditillægget til Wexels 1840.

¹⁸ I hans *Asyl-Sange* 1844(6-7).

¹⁹ Ifølge Nutzhorn 1904 nr. 156b er melodien trykt i *Kortfattet Musikkære for Børn*, red. af Hans Chr. Andersen, i 1846.

²⁰ Om de fire melodier af Rung: Se mine kommentarer til VSbl (bilag C).

	Sin vogn gør han af skyer blå	1847, KDS 468
	Krist stod op af døde	1847, KDS 323
	Vær velkommen, Herrens år	1849
C.C. Balle	Herren han har besøgt sit folk	1850, KDS 207

I alt 22 melodier, syv af amatørkomponister (Grønland, Nyegaard, Fenger og Balle) og 15 af professionelle komponister (Weyse, Berggreen, Lindeman, Matthison-Hansen og Rung). Th. Fenger kunne i 1854 konstatere:

Grundtvigs Tilhørere have i Vartou Kirke allerede nu i adskillige Aar gjort Forsøg med at synge forskjellige Psalmer paa saadanne melodier, som ikke vare Choraler. Det har været en ukunstlet fuldtonig Sang, som har været til Opbyggelse for dem der toge Deel deri, glædet Mange som en og anden Gang droges hen for at overvære denne Gudstjeneste, og venlig tiltalt Psalmedigteren selv, saa at han skjænkede os flere Sange til disse Melodier, som havde fundet Gjenklang hos ham. (Fenger 1854, sp. 88)

Hvad skete i Vartov Kirke 1845-50?

Spørgsmålet om, hvorvidt fortællingen om Vartovgalopaderne er sand eller en skrøne, skal til sidst belyses ved hjælp af en opstilling af samtlige salmer, der fremkom på salmebladene i Vartov Kirke i perioden julen 1845 til nytår 1850. Salmebladene blev trykt i forbindelse med “fester”, nemlig jul, påske, Kristi himmelfartsdag og pinse, samt til konfirmationer.²¹ Salmebladene må betragtes som et supplement til *Evangelisk-kristelig Psalmebog* med Mynsters tillæg af 1845, indtil i 1855 *Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt* blev autoriseret. I 1850 blev salmebladene samlet i et lille tillæg kaldet *Fest-Psalmer*, som i oplag efter oplag voksede til en salmebog med 331 salmer. 10. oplag (1870) var det sidste, der udkom i Grundtvigs

²¹ Et salmeblad til reformationsfesten 1849 er her udeladt. Det indeholdt “Der sad en Svend i Munkebur” med melodiangivelsen “Op al den Ting som Gud har gjort” og “Herrens Raad ei Støv udgrunder” på melodien “Som den gyldne Soel frembryder”.

levetid. Til listen med indholdet af Vartovsalmbladene (bilag C) skal bemærkes:

- Der forekommer ingen melodiløse salmer, dvs. salmer, der afventer melodi.
- Der anføres ingen komponistnavne.
- Ingen melodiangivelse betyder altovervejende *enten*, at salmen har sin egen (underforståede) melodi, f.eks. nr. (4) "Fra Himlen kom en Engel klar", *eller* at en salme, der tidligere har været henvist til en anden salmes melodi, nu har fået sin egen (nye) melodi, f.eks. nr. (5) "Livsalig Paaskedag".
- Nummereringen i parentes er tilføjet af forfatteren til nærværende artikel.
- Der er ingen egentlige Vartovgalopader i Vartovsalmbladene. Der er anvendt folkevisemelodier til tre salmer, der optræder uden melodiangivelse: Til (2) "Svend Vonved sidder i bure" (KDS 335), til (23) og (29) "Hr. Villemand og hans må så pur" (KDS 178). Disse to melodier har tiden siden effektivt kirkeliggjort, som det også fremgår af deres brug og deres tilstedeværelse i KDS.
- Til 19 salmer angives direkte melodier, der fandtes i Zincks koralbog, nemlig (3), (4), (5), (6), (7), (8), (9), (10), (11), (13), (14), (16), (20), (21), (24), (25), (26), (27) og (31). Til 10 salmer anvendes nyere/nye melodier af C.E.F. Weyse (22), Henrik Rung (5), (6), (11), (17), (18), (19), (28) og (30) og R.Th. Fenger (arr.) (15). Numrene (1) og (15) kan ikke præcist melodibestemmes.
- Vartovsalmbladene rummer 31 salmer. Når det samlede antal melodier er højere, skyldes det, at nogle salmer har skiftet melodi i løbet af perioden 1845-50.

Henrik Rung var den tidligste bidrager til den egentlige Vartovsang, en art huskomponist og senere melodibogsredaktør. Han blev tilsyneladende animeret af Peter Fenger²², til hvis salmebogsstillæg af 1857 og 1859 han

²² Peter Fenger fik "Weyse til at sætte nye toner til adskillige nye salmer, senere fik han navnlig *Hartmann* og *Rung* og (sin farbroders dattersön) *Kristian Barnekow* til det samme" (Barfod 1878, 79).

komponerede sine *Fem Psalmer* og *Sex Psalmer*. Ved advent 1860 kunne Peter Fenger udgive et *Sendebrev til christne Venner*, der vidnede om hans evne til at lokke melodier fra tidens komponister. Til 12 Grundtvigsalmer findes heri tre melodier af Rung, tre af J.P.E. Hartmann, tre af Chr. Barnekow, en af Niels W. Gade, en af Peter Heise og en af August Winding.

Det videre forløb tegnede sig kort fortalt således, at Rung i 1868 kunne udsende en kraftigt forøget udgave af sit *Tillæg til Weyses Choralbog*, der opsamlede de foregående 11 års omfattende tilvækst af melodier. Heri er Rung selv repræsenteret af 25 melodier, norske L.M. Lindeman med 13 melodier, J.P.E. Hartmann med 11 melodier, Hans Matthison-Hansen med tre melodier og Niels W. Gade med tre melodier. Blandt den yngre generation, født i 1830'erne, må nævnes Chr. Barnekow med 15 melodier, Viggo Kalhauge med to melodier og Peter Heise, Emil Hartmann og August Winding med hver en melodi.

Med udgivelsen af *Fuldstændig samling af Melodier til Grundtvigs Kirke-Salmebog* i 1876 (med efterfølgende flere tillæg) fik *Fest-Psalmer*, af C.J. Brandt i 1874 omdøbt til *Grundtvigs Kirke-Salmebog. Festsalmer*, sin egen melodibog, samlet og udgivet af Vartov Kirkes organist, Viggo Kalhauge.

Til det første meget grundtvigsk prægede tillæg (1873) til *Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt* redigerede Chr. Barnekow på vegne af Roskilde Præstekonvent en melodibog, hvori den yngre komponistgeneration trådte stærkt frem.

Grundtvigianernes behov for og ønske om nye melodier, der passede til salmeteksterne, var herved blevet rigeligt indfriet. Stort set alle komponister, der havde et navn i datidens Danmark, havde i løbet af en menneskealder opbygget et melodirepertoire, der var lige så unikt dansk som Grundtvigs salmer, og af hvilket meget har holdt sig i levende brug til i dag.

Svaret på spørgsmålet i denne artikels overskrift, "Vartovgalopader – sandhed eller skrøne?", må på baggrund af ovenstående undersøgelse blive, at der ikke kan findes belæg for galopadehistorien inden for Vartov Kirkes rammer, ej heller kan den forliges med Grundtvigs syn på kirkesang. Den må derfor henvises til skrønernes verden.

Forkortelser

Bg	Berggreen, A.P., <i>Melodier til den af Roeskilde-Præsteconvent udgivne Psalmebog</i> 1853
Br	Breitendich, F.C., <i>Fuldstændig Choralbog</i> 1764
FengJul	Fenger, J.F. og R.Th., <i>Psalmes og sange til Julen</i> 1845
FengPås	Fenger, J.F. og R.Th., <i>Psalmes til den stille Uge og Paasken</i> 1846
FengPin	Fenger, J.F. og R.Th., <i>Psalmes til Himmelfartsfesten og Pindsen</i> 1846
GSV	Grundtvig, N.F.S., <i>Sang-Værk</i> bind I-VI, Det danske Forlag 1944-64
Hagen	Hagen, L.C., <i>Historiske Psalmes og Riim til Børne-Lærdom</i> 1832
KDS	<i>Koralbog til Den Danske Salmesbog 2003</i> bind I-II 2003
KG	Kingo, Thomas, <i>Gradual, En Ny Almindelig Kirke-Salmesbog</i> 1699
Prh	Københavns Præstekonvent, <i>Kirke-Psalmer udgivne til Prøve</i> 1845
PsTK	Grundtvig, N.F.S., <i>Psalme-Blade til Kirke-Bod</i> 1843
Rung	Rung, Henrik, <i>Tillæg til Weyses Choralbog</i> 1.1857, 2.1868
TSbl	Trykte Salmesblade 1844
VSbl	Vartovsalmesblade 1845-50
Z	H.O.C. Zinck, <i>Koral-Melodier til den Evangelisk-christelige Psalmebog</i> 1801

Litteratur

Værker af Grundtvig

- (1811), “Hr. Sandsiger”, i K.L. Rahbek (red.), *Sandsigeren eller den danske Huusven*, København 1811.
- (red.) (1837), *Sang-Værk til den Danske Kirke*, København, Den Wahlske Boghandels Forlag.
- (red.) (1843), *Psalm-Blade til Kirke-Bod*, København, manuskript.
- (red.) (1844), Trykte Salmelblade, jf. Johansen 1948-54, II, 251 f.

Værker af andre forfattere

- Abrahamson, W.H.F., Nyerup, R. og Rahbek, K. (1812-21), *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen*, København, J.H. Schultz.
- Arnholtz, Arthur (1952), “Grundtvigs salmer og deres melodier”, i: *Grundtvig-Studier 1952*, 7-38.
- Barfod, Frederik (1878), *Peter Andreas Fenger, en levnedstegning*, København, Karl Schönberg.
- Baunvig, Katrine Frøkjær (2014), “Den inderlige deltagelse”, i: *Grundtvig-Studier 2014*, 157-175.
- Bay, Rudolph (1840), *Om Kirkesangen i Danmark og Midlerne til dens Forbedring*, København, Andr. Fred. Høst.
- Berggreen, A.P. (1842), *Folke-Sange og Melodier. Fædrelandske og fremmede. Udsatte for Pianoforte ved A.P. Berggreen. Første Levering*, København, C.A. Reitzels Forlag.
- (1853), *Om Menighedssangen*, [(forord til Bg].
  - (1855), Bemærkning til ‘36’ [Henrik Rung], i: *Ugeskrift for den evangeliske Kirke i Danmark*, 6.7.1855.
- Brandt, C.J. (1870), “Et Blad af Danmarks nyeste Psalmehistorie”, i: *Dansk Kirketidende 1870*, sp. 787 ff.
- (1882), “Bidrag til det 19de Aarhundredes Kirkehistorie”, i: *Dansk Kirketidende 1882*, sp.550 ff.
- Brandt-Henriksen, Peter (2020), “Salmemelodier”, på www.grundtvig.dk/salmemelodier, seneste download 22.1.2021.

- Bøgh, Erik (1862), "Jonas Tværmoses Ærgrelser II", i: *Folkets Avis*, København, 10.1.1862, 1-2. Downloadet fra www.statsbiblioteket.dk/medistream 1.8.2021.
- Christensen, Georg og Grundtvig, Stener (red.), *Breve til og fra Grundtvig*, bind II, København, Gyldendalske Boghandel.
- Dal, Erik (1956), *Nordisk folkeviseforskning siden 1800*, København, J.H. Schultz Forlag.
- (1961), "Kirke-Trøst, den ældste komposition til et Grundtvig-digt", i: *Grundtvig-Studier 1961*, 105-111.
- Ertner, Jørgen (1997), "Et ord af Guds Søn. Salmen 'Sov sødt, Barnlille' og dens tilblivelse", i: *Grundtvig-Studier 1997*, 185-211.
- Fenger, Theodor (1847), "Om en bedre Psalmesang", i: *Dansk Kirketidende 1847*, sp. 119 f.
- (1854), "Berggreens Samling af aandelige Sange med Melodier", i *Dansk Kirketidende 1854*, sp. 81 f.
- folkekirken.dk/aktuelt/nyheder/phillip-faber, seneste download 22.1.2021.
- Glahn, Henrik (1980), "Lidt om Hans Christensen Sthens melodibrug": i *Musik og Forskning 1980*, 129-141.
- (2000), *Salmemelodien i dansk tradition 1569-1973*, København, Forlaget Anis.
- Hjort, Peder (red.) (1843), *Psalmer og Bønner ... 3. udg.*, København, Den Gyldendalske Boghandlings Forlag.
- Holm, Jette (2002), "Psalme-Blade til Kirke-Bod. En brevveksling mellem Grundtvig og hans præstevener i foråret 1843", i: *Grundtvig-Studier 2002*, 24-73.
- Horsner, John Wedell (1983), "Hvem var Cora Nyegaard?", i: *Organistbladet 1983*, 5-21.
- og Michaelsen, Jørgen (1993), *På salmens tonestige*, Mariager, Dansk Kirke-musiker Forenings Forlag.
- Jensen, F. Elle (1935), *Ferdinand Fenger. En Levnedsskildring*, København, Nyt Nordisk Forlag.
- Jensen, Niels (2021), www.danskforfatterleksikon.dk/opført-dramatik til og med 1975.
- Johansen, Steen (1948-54), *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind I-IV, København, Gyldendal.
- Kingo, Thomas (1674), *Aandelige Siunge-Koor*, udgivet af Hans Brix m.fl., bind III, København, C.A. Reitzels Forlag.

- Kjærgaard, Jørgen og Weincke, Peter (2013), *Danske salme- og koralbøger*, København, Forlaget Anis.
- Knispel, Claudia (2014), *Beiträge zur Geschichte der Lautenistinnen und Gitaristinnen der Renaissance und des Barock*, Kassel, Kassel University Press.
- Lindberg, J.C. (1843), *Rosen-Kjæden. En Samling af Psalmer og aandelige Sange*, København, Udgiverens Forlag.
- Lindberg, N. (1870), “Et Jubilæum”, i: *Dansk Kirketidende* 25.12. 1870, sp. 817 f.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1995), “Grundtvig og guldalderen i København”, i: *Grundtvig-Studier 1995*, 107-139.
- Lunn, Svend og Reitzel-Nielsen, Erik (red.) (1964), *C.E.F. Weyse – Breve, I-II*, København, Munksgaard.
- Mau, E. (1865), *Johannes Ferdinand Fenger. Et Mindeskrift*, Odense, Forlaget Milo.
- Nielsen, Jørgen (red.) (1922), *De kirkelige vennemøder 1863-1898*, bind I-II, udgivet af Kirkeligt Samfund.
- Nutzhorn, Heinrich (red.) (1904), *Melodierne til Sangbog udgivet af Foreningen af Højskoler og Landbrugsskoler*, Nyborg, Schønnemann.
- Nørfelt, Henrik Fibiger (1983), *En ny sang i Danas Mund. En registrering og vurdering af melodivalget før og nu til N.F.S. Grundtvigs a-salmer i Den danske Salmebog*, København, P. Haase & Søns Forlag.
- Rønning, F. (1928), *Dansk Salmesang gennem Tiderne*, København, Kirkeligt Samfunds Forlag.
- Rørdam, H.F. (1891), *Peter Rørdam. Blade af hans Levnedsbog og Brevvexling*, bind I, København, Schönberg.
- Sthen, Hans Christensen (1589), *En liden Vandrebog*, www.tekster.kb.dk, seneste download 19.1. 2021.
- Sørensen, Søren (1969), *Kirkens Liturgi*, 2. udg., København, Wilhelm Hansen Musikforlag.
- Thrane, Carl (1901), *Cæciliaforeningen og dens Stifter*, København, C.A. Reitzels Forlag.
- Thuner, O.E. (1930), *Dansk Salme-Leksikon*, København, O. Lohse.
- Thyssen, Peter (1994), “Grundtvig, Laub og kirkesangen”, i: *Grundtvig-Studier 1994*, 229-255.
- Wedin, Kamma (1965-66), “Komponisten til ‘Dejlig er den himmel blå’. Omkring nogle optegnelser af A.P. Berggreen vedrørende Vartov-sangen”, i: *Dansk Kirkesangs Årsskrift 1965-66*, 43-69.
- Wexels, W.A. (red.) (1840), *Christelige Psalmer*, Christiania, Norge.

- Weyse, C.E.F. (udg.) (1840/42), *100 gamle Kæmpevise Melodier harmonisk bearbejdede*, bind I-II, København, C.C. Lose & Olsen.
- Wierød, Lea (2015), "Et melopoetisk greb på Grundtvigsalmer", i: *Grundtvig-Studier 2015*, 175-190.
- Winding, A.F. (udg.) (1843), *Kjæmpeviser, hvis Melodier ere harmonisk bearbejdede af Prof. Ridder Weyse, samlede og udgivne af A.F. Winding*, København, H.E. Klein.
- Winther, Christian (udg.) (1840), *Kjæmpeviser, hvis Melodier ere harmonisk bearbejdede af Prof. Ridder Weyse, samlede og udgivne af Christian Winther*, København, H.E. Klein.
- Aarsbo, Jens (1903), "Cora Nyegaard", i: *Højskolebladet 1903*, sp. 1655 ff.

Bilag

A

Salmernes begyndelseslinjer og melodiangivelser i *Psalme-Blade til Kirke-Bod* (PsTK) 1843.

Melodiangivelser efter GSV 1944-64, hvortil henvises med angivelse af bind og nummer, særligt med henblik på kommentarerne i bind VI.

1. Kommer hid kun med de Smaae, *GSVIII*, 222.
Melodi: Frygt mit Barn den sande Gud, Z 77.
2. Var Vandet alene med Menneskebud, *GSVIII*, 223.
Melodi: Vær trøstelig mit Hjerter, bedrøv dig ei meer, Br. 137.
3. Enhver, som troer og bliver døbt, *GSVIII*, 224.
Ingen melodiangivelse. Melodiangivelse i 2. korrektur af TSbl: Mel. Guds Søn er kommen, Z 28.
4. Frygt, mit Barn! den sande Gud, *GSVI*, 43.
Ingen melodiangivelse. I småtryk til Meta Grundtvigs konfirmation 23.4. 1843 angives: Mel. Mit barn frygt den sande Gud, Z 77.
5. Løgnens Fader vi forsage, *GSVIII*, 225.
Melodi: Jesus dine dybe Vunder, Z 53.
6. Velkommen Morgenrøde, *GSVIII*, 219.
Melodi: Hjelp Gud, at jeg nu kunde, Z 35.
7. Over vandet Herrens Røst, *GSVIII*, 226.
Melodi: Mit Barn frygt den sande Gud, Z 77.
8. Nu bør ei Synden mere, *GSVIII*, 227.
Melodi: (Egen Melodi), Z 51.
9. Af Diendes og Spædes Mund, *GSVIII*, 228.
Melodi: Enhver som troer og bliver døbt, Z 28.
10. Mig lyster nu at træde, *GSVIII*, 107.
Melodi: Guds Godhed ville vi prise, Z 27.
11. Ach, levende Gud jeg bekjender for dig, *GSVIII*, 229.
Ingen melodiangivelse. Peter Fenger har i sit tillæg 1857: "(Egen Melodi)", svarende KG side 327.

12. Jeg arme Synder træde maa, *GSVIII*, 230.
Melodi: Mit Haab og Trøst og al Tillid, Z 78.
13. O Jesu, for din Pine, *GSVIII*, 231.
Ingen melodiangivelse. J.F. og R.Th. Fengers Psalmer til den stille Uge og Paasken (1846) angiver: Egen Melodi, Br 89.
14. Jesus! din søde Forening at smage, *GSVIII*, 232.
Ingen melodiangivelse. Egen melodi i Z 54.
15. Gaaer det, Herre, som jeg vil, *GSVI*, 97.
Ingen melodiangivelse. I brev til Peter Fenger 14.3.1843 skriver Grundtvig: "Mel. til 'Gaaer det Herre som jeg vil' veed jeg ikke [-], men jeg veed Fru Lindberg [vel J.C. Lindbergs ægtefælle] hittede strax paa at synge og spille den, og saa gaaer det vel" (Christensen 1926, 367).
16. Herre hvor skal vi gaae hen, *GSVI*, 100.
Melodi: Fader vor i Himmerig (udstreget). Kan kun anvendes, hvis optakterne i alle perioder udelades. Peter Fenger mener i brev til Grundtvig af 23.3.1843, at "naar sidste Linie i hvert Vers blev gjentaget kan den synges som 'Frygt mit Barn den sande Gud.' Z 77 (Holm 2002, 47). I TSbl nr. 15 er salmen uden melodiangivelse, og Grundtvig har således ikke anset melo-dispørgsmålet for løst.
17. O Jesus! søde Jesus! dig, *GSIV*, 43.
Ingen melodiangivelse. Kunne synges som Fra Himlen høit kom vi nu her, Z 22, som er angivet til Lyksalig, hvo som frygter Gud (nr. 39 nedenfor). Med denne melodiangivelse findes salmen i Fest-Psalmeres andet oplag 1850.
18. Jesus Christus, Livets Drot, *GSVII*, 84.
Melodi: Mit Barn, frygt osv., Z 77.
19. Jesu søde Hukommelse, *GSVIII*, 233.
Ingen melodiangivelse. Egen melodi Z 58, som angives ved salmen i Prh 1845.
20. O Jesus Præst i Evighed, *GSVIII*, 234.
Ingen melodiangivelse. TSbl anfører Jeg beder dig min Herre og Gud, Z 45.
21. Hellig-Aand kom til os ned!, *GSVIII*, 235.
Melodi: Veni Sancte Spiritus. Ingen sådan melodi fundet hos Br og Z.
22. Igaar vi kom, imorgen alt, *GSVIII*, 236.
Melodi: Kom Gud Skaber o Helligaand, Z 61.
23. Legem eet men Lemmer mange, *GSVIII*, 237.
Melodi: Lov og Tak og evig Ære (= Nu velan vær frisk til mode), Z 88.
24. Søde Jesus! vi er her, *GSVIII*, 238.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Findes hos Zinck, Z 114.

25. Hvor ei sit Huus Gud bygge vil, *GSVIII*, 239.
Melodi: Vil Gud vor Herre ei med os staae, Z 117.
26. Nu ringe alle Klokker i Sky.
Ingen melodiangivelse. Melodi af C.E.F. Weyse fra 1837.
27. Her ei ties, her indvies, *GSVIII*, 240.
Melodi: Her vil ties, her vil bies. Anonym melodi med benævnelsen “(Tradition)” i Hjort 1843. Samme melodi i Rung 1. udg. 1857.
28. Det lakker nu ad Aften brat, *GSVI*, 127.
Melodi: Kom Gud Skaber o Helligaand, Z 61.
29. Søndag-Morgen fra de Døde, *GSVIII*, 241.
Melodi: Herre, jeg har handlet ilde, Z 30.
30. Den signede Dag med Fryd vi seer, *GSVIII*, 94.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Melodi af C.E.F. Weyse med overskriften “Choral”. Trykt i 1826.
31. Jeg veed et lille Himmerig, *GSVI*, 137.
Melodi: Ingen melodiangivelse. I TSbl angives melodien Jeg veed et evigt Himmerig, Z 50.
32. Gud taler, saa det sker, *GSVIII*, 242.
Melodi: Fryd dig, du Christi Brud, Z 24.
33. Fryd dig, du Christi Brud, *GSVI*, 82.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Egen melodi, Z 24 (jf. ovenstående nr. 32).
34. O Stjerner Skaber paa Himlens Slot, *GSVIII*, 243.
Melodi: O Stjerner Skaber i himmelske Huus. I Br henvises denne tekst til melodien Naar vi i største Nøden staae, Br 196.
35. Løft op dit Hoved, al Christenhed!, *GSVIII*, 244.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Grundtvig havde i 1840 via Ferd. Fenger modtaget en melodi af Cora Nyegaard, jf. Horsner 1983 og Ertner 1997, 192-193.
36. Nu kom her Bud fra Englechor, *GSVIII*, 245.
Melodi: Marie hun er en Jomfru reen, Br 19 (tredelt takt), Z 69 (todelt takt), Z 69, “En anden Melodie”, ny anonym melodi (antages almindeligt at være af Zinck).
37. Alt hvad Fornuften overgaaer, *GSVIII*, 246.
Melodi: Guds Søn er kommet fra Himlen ned, Z 28.
38. Velkommen igien Guds Engle smaa, *GSVI*, 197.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Prh 1845: Egen Melodi. I FengJul 1845, nr. 20, angives: “Melodier af Berggreen og C. Nyegaard”; disse var komponeret i

- hhv. 1832 og 1836. Weyses melodi fra 1838 nævnes ikke heri. Jf. nærværende artikels afsnit "Nye melodier".
39. Et Barn er født i Bethlehem, *GSVI*, 163.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Br 5 og Z 15 bringer førreformatorisk melodi, den første i tredelt, den anden i todelt takt. Den i dag yndede folkemelodi tryktes først i Berggreens Folkesange og Melodier 1. udg. IV,1 i 1847, i 1853 i samme melodisamling (Bg). I Wedin 1965-66, 49, optræder folkemelodien som nr. 2 på Berggreens liste over "Melodier der bruges i Vartou Kirke i Aaret 1852".
40. Fra Himlen høit kom jeg nu her, *GSVIII*, 247.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Melodi hos Zinck, Z 22.
41. Jeg som et Barn mig glæde vil, *GSVI*, 196.
Melodi: Ingen melodiangivelse. I Ingemanns Høimesse-Psalmer (1825) er melodiangivelsen Et lidet Barn saa lysteligt, Z 16.
42. Himmeriges Poder smaa, *GSVIII*, 248.
Melodi: Deilig er den Himmel blaa. Hs. i fasc. 381 (1843): "Egen Melodi". FengJul 1845, nr. 22, angiver til Deilig er den Himmel blaa: "Melodi af Weyse." (= KDS 39). En anden melodi, som i noterne i Bg angives at være "komponeret omtrent 1840 af en gammel Mand", blev trykt i 1846 i Hans Chr. Hansen: Kortfattet Musiklære for Børn, fejlagtigt under Weyses navn, 1853 i Bg. Det er senere blevet kendt, at komponisten var J.G. Meidell, jf. Wedin 1965-66, 50, 59 ff. Melodiens udbredelse i grundtvigske kredse i 1840'erne er uvis.
43. I denne søde Juletid, *GSVI*, 182.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Hs. i fasc. 383 til Prh og VSbl til julen 1845 angiver: "Mel. Et lidet barn saa lysteligt", Z. 16.
44. Søde Jesus, Davids Rod, *GSVI*, 177.
Melodi: Ingen melodiangivelse. FengJul 1845 nr. 16 angiver: "Mel. Mit Barn, frygt den sande Gud", Z 77.
45. Allevegne nu paa Jord, *GSVIII*, 249.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Ingen melodi fundet (teksten stammer fra Bibelske Prædikener 1816, 236).
46. Et lidet Barn saa lysteligt, *GSVIII*, 250.
Ingen melodiangivelse. Egen melodi hos Zinck, Z 16, jf. ovenfor nr. 43.
47. Det runde Himlens Stjerne-Telt, *GSV III*, 251.
Melodi: Jeg beder dig min Herre og Gud, Z 45.
48. Kom igjen nu, Jesus søde, *GSVIII*, 252.
Melodi: Lov og Tak og evig Ære, Z 88.

49. Hvor stor er dog den Glæde, *GSVIII*, 106.
Melodi: Ingen melodiangivelse. FengJul 1845 nr. 27 angiver: “Mel. Saa er vor Høst til Ende”, Z 106.
50. Jesus! hvor er du dog henne? *GSVIII*, 253.
Melodi: Jesus er mit Liv ilive, Z 60.
51. Over Kedron Jesus træder, *GSVIII*, 254.
Ingen melodiangivelse. FengPås 1846 nr. 11 angiver: “Mel. Jesu dine dybe Vunder”, Z 53.
52. Søde Synd, du Vellyst-Engel, *GSVIII*, 255.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Der er tale om en sammenskrivning af flere Kingo-salmer med melodien Jesu! dine dybe Vunder, Z 53.
53. Gak under Jesu Kors at staae, *GSVIV*, 119.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Prh angiver melodien Jesu søde hukommelse, Z 58.
54. Op, Sjæl, bryd Søvnens af, *GSVIV*, 120.
Ingen melodiangivelse. Prh angiver melodien Fryd dig, du Christi Brud, Z 24.
55. Opstanden er den Herre Christ, *GSVIII*, 256.
Melodi: Ingen melodiangivelse. FengPås 1846 nr. 28: “Mel. Et Barn er født i Bethlehem”, jf. ovenfor nr. 39.
56. Tag det sorte Kors fra Graven, *GSVIV*, 124.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Hagen angiver 1832 og Prh 1845 melodien Som den gyldne Soel, Z 88, jf. nedenfor nr. 60.
57. Christ stod op af Døde, *GSVIII*, 257, og *IV*, 122.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Brug af den gammellutherske melodi (Br 39) ville kræve tillem্পning, specielt af omkvædet. Optræder ikke i TSbl, ej heller i FengPås, hvilket sandsynligvis skyldes melodimangel. Findes på Vsbl i påsken 1847, hvor Henrik Rung’s melodi så rimeligvis må have foreligget.
58. Paaske_Morgen slukker Sorgen, *GSVIII*, 258.
Melodi: Her vil ties, jf. ovenfor nr. 27.
59. Lyse Morgen er oprunden, *GSVI*, 299.
Melodi: Ingen melodiangivelse. I Prh som i Ingemanns Høimesse-Psalmer: Nu velan vær frisk tilmode, Z 88.
60. Som den gyldne Soel frembryder, *GSVI*, 289.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Prh 1845 og FengPås 1846 nr. 27 angiver mel. Nu velan vær frisk tilmode, Z 88.

61. O kiæreste Sjæl op at vaage, *GSVI*, 290.
 Ingen melodiangivelse. I FengPås 1846 nr. 31 angives melodien Med Sorgen og Klagen hold Maade, Br 170.
62. Til Himmels foer den Herre sand, *GSVIII*, 259.
 Melodi: Et Barn er født i Bethlehem, jf. ovenfor nr. 39.
63. Høitids-Dagen, Høitids-Gangen, *GSVI*, 240.
 Melodi: Deilig er den Himmel blaa, jf. ovenfor nr. 42. Melodien er kun anvendelig med en underdeling af sidste tone i linje 1 og 2.
64. Min Sjæl og Aand! opmuntre dig, *GSVI*, 317.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. I Prh 1845 angives melodien Om Himmeriges Rige saa ville vi tale, Z 99.
65. Vai nu Dannebrog paa Voven, *GSVI*, 326.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. Hagen 1832: Som en Hjort med Tørst befangen, Hs. til Prh 1845: Nu velan vær frisk tilmode. Br 121, Z 88.
66. Sin Vogn gjør han af Skyer blaa, *GSVIII*, 260.
 Melodi: Gud Hellig-Aand i Tro os lær, Z 36.
67. Drag, Jesus mig /Op efter Dig, *GSVI*, 319.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. Hagen 1832 og Hs. til Prh 1845 angiver O Drøvelse, Br 30.
68. Lov og Tak og evig Ære/Skee dig, *GSVI*, 318.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. Hagen 1832: Som en Hjort med Tørst befangen, Z 88. FengPås: Nu velan, vær frisk tilmode, Z 88.
69. Lov og Tak og evig Ære/Offre vi Dig, *GSVIII*, 261.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. FengPin 1846 nr. 33: "Mel. Som den gyldne Sol frembryder", Z 88.
70. Apostlene sad i Jerusalem, *GSVIII*, 199.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. I *GSV* II (1839): Der vanker en Ridder (fra "Elverhøi"). I Hs. til Prh 1845: Jeg veed et evigt Himmerig, Z 50. Salmens ord kan kun vanskelig lempes efter sidstnævnte melodi.
71. Nu rinder op vor Pindsefest, *GSVI*, 386 (note til Nu nærmer sig vor Pindsefest).
 Melodi: Ingen melodiangivelse. Hagen 1832 og Prh 1845 angiver melodien til Jesu søde Hukommelse, Z 58.
72. Gud Helligaand! i Tro os lær, *GSVI*, 86.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. FengPin 1846 nr. 18: "Mel. Hvad kan os komme til for Nød", Z 36.
73. O Hellig-And! du Skat saa skjøn, *GSVIII*, 262.
 Melodi: som ved nr. 72.

74. Fra Himlen kom den Hellig-Aand, *GSVIII*, 263.
Melodi: Ingen melodiangivelse. FengPin 1846 og VSbl 1846 angiver: Et Barn er født i Bethlehem, jf. ovenfor nr. 39.
75. Klar op mit Hjerte Sjæl og Sind, *GSVI*, 387.
Melodi: Fadervor udi Himmerig, Z 19.
76. Talsmand, som paa Jorderige, *GSVI*, 393.
Ingen melodiangivelse. Hs. til Prh og Peter Fengers Tillæg 1857 har “Egen Melodi”, som muligvis kan have været en ikke-trykt melodi af Cora Nyegaard, jf. brevveksling mellem J.F. Fenger og Grundtvig maj-juni 1844, se Erbnær 1997, 192, og Christensen 1926, 396. Det kan vel heller ikke udelukkes, at A. Gethers melodi har foreligget, før Peter Fenger udsendte sit Tillæg i 1857, skønt Thuner 1930 anfører, at den er “komp. 1860”. Rung 1868 meddeler Gethers melodi (nr. 77). Der er ikke belæg for, at L.M. Lindemans melodi (DDK 498) skulle have været i brug i Vartov på Grundtvigs tid.
77. Du, som den store Pindsedag, *GSVIII*, 264.
Melodi: Nu nærmer sig vor Pindsefest, jf. ovenfor nr. 71.
78. Sjunger alle Fugle, sjunger, *GSVIII*, 265.
Melodi: Som den gyldne Soel frembryder, Z 88.
79. Oplomstrer nu Guds kirkevange!, *GSVIII*, 266.
Melodi: Jeg løfter høit op Øine mine. Er ifølge Br den samme som Fader Vor udi Himmerig. Denne kan kun anvendes ved underdeling af sidste tone i 1. og 2. linje.
80. De Christne er en lille Flok, *GSVIII*, 267.
Melodi: Ingen melodiangivelse. TSbl 1844 angiver “Samme Melodi”, dvs. som den i samlingen foregående, som er Jeg veed et evigt Himmerig, Z 50.
81. O Gud vor Fader i Evighed, *GSVIII*, 268.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Har egen melodi i KG og Br, Br 26.
82. Den hellige Kirke kaldes ret, *GSVIII*, 269.
Melodi: Var Gud ei med os denne Tid. Egen melodi i KG og Br, Br 67.
83. Var Gud ei med os nu tildags, *GSVIII*, 270.
Melodi: “Samme Melodi”, dvs. som ovenfor nr. 82.
84. Guds Kirke er vor Klippeborg, *GSVIII*, 271.
Melodi: Vor Gud han er saa fast en Borg, Z 120.
85. Kirken er som Himmerige, *GSVI*, 19.
Melodi: O sanctissima! En i samtiden yndet siciliansk hymne, Bg 107.
86. Hvor deilig skal Guds Kirke staae, *GSVI*, 28.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Formentlig Fader vor udi Himmerig, Z 19.

87. O kjære Sjæl! Frygt aldrig meer, *GSV* III, 272.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Melodi hos Zinck, Z 99.
88. Der ligger en Stad i det Tyrkiske Land, *GSV* II, 100.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Note i *GSV* VI, 72, til Der vandred en Yngling anfører en tilskrift på Hs. fra 1839-41 i fasc. 381 og på Boisens "Bibelske og Kirkehistoriske Psalmer" 1853: "Kan synges som 'Saa ville vi sige hverandre Farvel'." Note ved første strofe linje 6: "NB Melodien gjentages ved denne Linie." "Saa vil vi nu sige hverandre Farvel" har i FengPin nr. 34 "Egen Melodi", formodentlig den, som findes i Rung 1868 nr. 133b, som da efter al sandsynlighed er den, som Der ligger en Stad i det Tyrkiske Land anvendte.
89. Hvad er det for en Snekke, *GSV* III, 108.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Formentlig som i KG: Jeg vil din Priis ud-sjunge, Z 51.
90. Foragter ei de ringe Dage, *GSV* I, 131.
Melodi: Hvo ikkun lader Herren raade, Z 38.
91. Fred er Jorderiges Savn, *GSV* III, 273.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Hs. a i fasc. 382 har melodiangivelsen "Fader vor i Himmerig", men salmen er overstreget, formentlig i erkendelse af, at salme og melodi ikke passede sammen. Hs. b (nærværende) har ingen melodiangivelse. FengPin nr. 35 anfører "Mel. Frygt mit Barn den sande Gud", og gentagelsestegn er angivet ved strofernes sidste linje (en for Grundtvigs præstevener typisk kompromisløsning), Z 77.
92. Stille, stille Zions Døttre sma, *GSV* I, 30.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Peter Grønlands melodi fra 1825, der var utrykt, synes ukendt, jf. Rørdam 1891, 286. Digtet optræder ikke i trykte salmesamlinger.
93. Nu bede vi den Hellig-Aand, *GSV* I, 30.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Egen melodi hos Zinck, Z 82.
94. Er som Faar vi uden Hyrde, *GSV* III, 274.
Melodi: Naglet til er Kors paa Jorden, Z 81.
95. Fat Mod du Jord, vær frisk og glad, *GSV* I, 329.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Hs. til Prh og FengPin nr. 30 angiver Kommer til mig sagde Guds Søn, Z 66.
96. Jeg veed en Blomst saa faur og fiin, *GSV* III, 275.
Melodi: Ich weiss ein Blümlein hübsch und fein. Samme melodi som Herre Jesu Christ! Min Frelser du est i Z 31.
97. O Ægtestand, *GSV* III, 276.
Melodi: I Jesu Navn, Z 44.

98. Sorrig og Glæde de vandre tilhobe, *GSVIII*, 277.
Melodi: Egen Melodi. Fra Kingo 1674. I Rung 1857 nr. 37.
99. Lyksalig, hvo som frygter Gud, *GSVIII*, 278.
Melodi: Fra Himlen høit kom vi nu her, Z 22.
100. At sige Verden ret Farvel, *GSVIII*, 279.
Melodi: Ingen melodiangivelse. I Prh 1845 Kommer til mig, sagde Guds Søn, Z 66.
101. Hvo veed, hvor nær mig er min Ende, *GSVIII*, 280, og IV, 91.
Ingen melodiangivelse. Hs. til Prh angiver Hvo ikkun lader Herren raade, Z 18.

B

Salmernes begyndelseslinjer og melodiangivelser i *Trykte salmeblade* (TSbl) 1844.

Melodiangivelser efter *GSV* 1944-64, hvortil henvises med angivelse af bind og nummer, særligt med henblik på kommentarerne i bind VI.

1. Enhver, som troer og bliver døbt, *GSVIII*, 224.
Melodi: I korrektur til TSbl: Guds Søn er kommen, Z 28.
2. Mig lyster nu at træde, *GSVIII*, 107.
Melodi: Jeg vil din Priis, Z 51.
3. Var Vandet alene med Menneskebud, *GSVIII*, 223.
Melodi: Vær trøstig, mit Hjerte, Br 137.
4. Kommer hid kun med de smaa, *GSVIV*, 35.
Melodi: Frygt mit Barn den sande Gud, Z 77.
5. Af Diendes og Spædes Mund, *GSVIV*, 36.
Melodi: Enhver som troer og bliver døbt, Z 28.
6. Frygt mit Barn den sande Gud, *GSVI*, 43.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Havde egen melodi, Z 77. Salmer med egen melodi fra Br og Z optræder i TSbl uden melodiangivelse.
7. Løgnens Fader vi forsage, *GSVIV*, 37.
Melodi: Jesu, dine dybe Vunder, Z 53.
8. Velkommen, Morgenrøde, *GSVIII*, 219.
Melodi: Hjælp Gud, at jeg nu kunde, Z 35.

9. Barne-Livets faure Dage, *GSVIV*, 32.
Melodi: Lov og Tak og evig Ære = Jesu! Dine dybe Vunder, Z 53.
10. Jeg arme Synder træde maa, *GSVIV*, 38.
Melodi: Mit Haab og Trøst og al Tillid, Z 78.
11. O Jesus! for din Pine, *GSVIII*, 231.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Egen melodi i Br 89.
12. Vee mig, at jeg saa mangelund, *GSVIV*, 39.
Melodi: Af dybeste Nød, Z 3.
13. Jesus Christus, Livets Drot, *GSVII*, 84.
Melodi: Ingen melodiangivelse. I PsTK nr. 18: Mit barn frygt den sande Gud, Z 77.
14. O Jesus! paa din Alterfod, *GSVIV*, 40.
Melodi: Jesu søde Hukommelse, Z 58.
15. Herre! hvor skal vi gaae hen?, *GSVIV*, 41.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Se PsTK nr. 16.
16. Jesus! din søde Forening at smage, *GSVIII*, 232, og IV, 79.
Melodi: Ingen melodiangivelse. I Prh: Egen Melodi.
17. Smuler under Herrens Bord, *GSVIV*, 42.
Ingen melodiangivelse. Hele salmen er overstreget i 2. korrektur af TSbl. Peter Fenger angiver i sit tillæg til Evangelisk-Christelig Psalmebog 1857 blot "Mel." med tom plads bagefter. Salmen må anses som udgået af TSbl pga. melodimangel, jf. dog PsTK nr. 91.
18. Jesu søde hukommelse, *GSVIII*, 233.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Egen melodi hos Zinck, Z 58.
19. O Jesus! søde Jesus! dig, *GSVIV*, 43.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Se PsTK nr. 17.
20. Hellig-Aand! kom til os ned, *GSVIII*, 235.
Melodi: Veni sancte spiritus. Se PsTK nr. 21.
21. Idag, paa apostolisk Viis, *GSVIII*, 236.
Kom Gud Skaber o Helligaand, jf. PsTK nr. 22, Z 61.
22. Legem eet, men Lemmer mange, *GSVIII*, 237.
Melodi: Lov og Tak og evig Ære (= Nu velan vær frisk tilmode), Z 88.
23. O Jesus! Præst i Evighed, *GSVIII*, 234.
Melodi: Jeg beder dig min Herre og Gud, Z 45.
24. Er som Faar vi uden Hyrde, *GSVIII*, 274.
Melodi: Naglet til et Kors paa Jorden, Z 81.

25. Deiligt er Synet og lifligt, *GSV IV*, 44.
Melodi: Lover den Herre, den mægtige Konge, Z 67.
26. Hyggelig, rolig, *GSVI*, 61.
Melodi: Ingen melodiangivelse. I TSbl 1. og 2. korrektur: Egen Melodi (ifølge Nørfelt 2002, 169). L.M. Lindemans melodi (KDS 229) tryktes i W.A. Wexels' Christelige Psalmer, Kristiania 1840, og i Hjort 1843, melodibilag.
27. Her er Guds Huus og Himlens Port, *GSVI*, 7, og *IV*, 299.
Melodi: Ingen melodiangivelse. I Peter Fengers Tillæg 1857 angives mel. Enhver som troer og bliver døbt, jf. ovenstående nr. 1.
28. Kirken er som Himmerige, *GSVI*, 19.
Melodi: O sanctissima. Se PsTK nr. 85.
29. Guds Kirke! hvor er du mig kjær, *GSV IV*, 46.
Melodi: Sie ist mir lieb, die werthe Magd. Fra den "Klugske Sangbog" 1535, tekst af Martin Luther. Grundtvigs tekst optræder ikke senere i grundtvigsk salmesammenhæng, hvilket bl.a. kunne skyldes den ret komplicerede melodi, eller at Grundtvig har digtet udelukkende ud fra versemålet, uden at han (eller måske nogen anden) har kendt melodien.
30. Guds Kirke er en Klippeborg, *GSV III*, 271.
Melodi: Vor Gud han er saa fast en Borg, Z 120.
31. Det lakker nu ad Aften brat, *GSVI*, 127.
Melodi: Herre Jesu Christ, sand Mennesk' og Gud, Z 32a eller 32b.
32. Hvor Gud ei Huset bygge vil, *GSV III*, 239.
Melodi: Vil Gud vor Herre ei med os staae, Z 117.
33. Her ei ties, her indvies, *GSV III*, 240.
Melodi: Her vil ties. Se PsTK nr. 27.
34. Nu ringe alle Klokker i Sky, jf. *GSV VI*, s. 259
Melodi: Ingen melodiangivelse. Melodi af C.E.F. Weyse 1837 forefandtes, KDS II, 12 og 55.
35. Søndag-Morgen fra de Døde, *GSV III*, 241.
Melodi: Herre, jeg har handlet ilde, Z 30.
36. Den signede Dag med Fryd vi seer, *GSV III*, 241.
Melodi: Egen Melodi. Af C.E.F. Weyse 1826, jf. PsTK nr. 30.
37. Jeg veed et lille Himmerig, *GSVI*, 137.
Melodi: Jeg veed et evigt Himmerig, Z 50.
38. De Christne er en lille Flok, *GSVI*, 137.
Melodi: "Samme Melodi", dvs. som nr. 37.

39. Lyksalig hvo som frygter Gud, *GSVIII*, 278.
Melodi: Fra Himlen høit kom vi nu her, Z 22.
40. Glæderig og underfuld, *GSIV*, 50.
Melodi: Voller Wunder, voller Kunst. I Paul Gerhardt og Johann Ebeling: Christliche Andachten 1666 med melodiangivelsen Nicht so traurig.
41. O Ægtestand, *GSIV*, 51.
Melodi: I Jesu Navn [skal al vor gerning ske], Z 44.
42. Jeg veed en Blomst saa faur og fiin, *GSIII*, 275.
Melodi: Ich hab mein Sach Gott heimgestellt. Henvisningen ved PsTK nr. 96 og TSbl nr. 42 dækker over samme melodi = Z 31 (KDS 94).

C

Salmernes begyndelseslinjer og melodiangivelser i Vartovsalmblade (VSbl) 1845-50.

Salmbladene omfatter perioden fra julen 1845 til nytåret 1850. Salmernes forekomst på salmebladene er angivet efter begyndelseslinjen. Ved melodierne er der ud over til Br, Z og Bg henvist til numrene i KDS.

- (1) Et Barn er født i Bethlehem, juledag 1845, julen 1846, 1847, 1848, 1849.
Melodi: 1845-49 ingen melodiangivelse, jf. PsTK nr. 39. Det er uvist, om den gamle Puer natus-melodi (KDS 120) eller folkemelodien (KDS 121) var den i Vartou 1845-50 anvendte. Skønt folkemelodien sine steder har nogen lighed med "Fürst Joachim Ernst von Anhalts Lied", især som anført i Knispel 2014, 139, hælder forfatteren dog med Bg 1853, 202, til at antage den for dansk. I Nutzhorn 1904, 64, betegnes melodien som "Gudelig Folkemelodi".
- (2) Lovet være du, Herre Christ, juledag 1845, julen 1846, 1847, 1848, 1849.
Melodi: 1845-49 ingen melodiangivelse. I Peter og Ferdinand Fengers salmeliste 1843 står "Gaar paa Svenn Vonveds Vise". I Berggreens optegnelser (Wedin 1965-66) optræder samme melodi, som også findes i Rung 1857 til Lovet være du Herre Christ. Folkemelodiens anvendelse i Vartov må anses for utvivlsom. I KDS nr. 335.
- (3) I denne søde Juletid, 2. juledag 1845.
Melodi: Et lidet Barn saa lysteligt, Z 16, KDS 124.
- (4) Fra Himlen kom en Engel klar, 2. juledag 1845.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Egen melodi, Z 22, KDS 136.

- (5) Livsalig Paaskedag, påsken 1846, 1847, 1849.
 Melodi: Melodiangivelse i 1846: Fryd dig, du Christi Brud, Z 24, KDS 142.
 Fra 1847 ingen melodiangivelse, da salmen dette år må have fået egen melodi af Henrik Rung. Rung 1857, 6, ikke i KDS. Samme fremgangsmåde fulgtes ved nr. (6), (11) og (17) nedenfor.
- (6) Tag det sorte Kors fra Graven, påsken 1846, 1847, 1849.
 Melodi: Melodiangivelse i 1846: Nu velan vær frisk tilmode, Z 88, KDS 401.
 Fra 1847 ingen melodiangivelse, melodi af Henrik Rung, jf. nr. (5).
- (7) Tak, du store Seierherre, påsken 1846.
 Melodi: Nu velan, vær frisk tilmode, Z 88, KDS 401.
- (8) Frygt, mit barn, den sande Gud!, konfirmation 1846.
 Melodi: "Egen Melodi", Z 77, KDS 373.
- (9) Han, som paa Jorden beiler, konfirmation 1846, 1847, 1849.
 Melodi: Hjælp Gud, at jeg nu kunde, Z 35, KDS 188.
- (10) Min Sjæl og Aand, opmuntre dig, Kristi himmelfartsdag 1846.
 Melodi: Om Himmerigs Rige saa vil vi tale, Z 99, KDS 435.
- (11) Sin Vogn gjør Han af Skyer blaa, Kristi himmelfartsdag 1846, 1847, 1848, 1849.
 Melodiangivelse 1846: Gud Helligaand i Tro os lær, Z 36, KDS 220. Fra 1847 ingen melodiangivelse, melodi af Henrik Rung, jf. nr. (5).
- (12) Fra Himlen kom den Helligaand, pinsen 1846, 1848, 1849.
 Melodi: Et Barn er født i Bethlehem. I 1848 og 1849 ingen melodiangivelse. Melodiangivelsen Et Barn er født i Betlehem dukker dog op i senere oplag af *Fest-Psalmer*. Jf. PsTK nr. 74 og 39.
- (13) Nu bede vi den Helligaand, pinsen 1846.
 Melodi: "Egen Melodi", Z 82, KDS 379.
- (14) O Søn af Verdens Skaber god, julen 1846.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. Egen melodi, Z 22, KDS 135.
- (15) Julen har Englelyd, julen 1846, 1847, 1848, 1849.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. I Prh 1845: Egen Melodi, i FengJul: Egen Melodi, i Berggreens optegnelser (Wedin 1965-66, 49): anonym melodi, i Rung 1857, 2. I alle tilfælde drejer det sig om den samme melodi, om hvilken Nutzhorn 1904, 64 meddeler, at den er skrevet af Th. Fenger "efter motiv fra 'In dulci jubilo'", og at den er trykt første gang i Hans Chr. Andersens Kortfattet Musiklære for Børn 1846. Ikke i KDS, men det angivelige forlæg In dulci jubilo i KDS 117 (senere melodi af Berggreen, trykt 1853, Bg 34, KDS 299).

- (16) Vor Herres Jesu Mindefest, skærtorsdag 1847.
Melodi: Jesu søde Hukommelse, Z 58, KDS 547.
- (17) Christ stod op af Døde, påsken 1847, 1849.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Den gamle melodi Br 39 var af metriske grunde ikke brugelig, bl.a. er det oprindelige omkvæd "Kyrie Eleis" hos Grundtvig omskrevet til "Ære være Gud i det Høie!". Henrik Rungs melodi (i KDS 323 under den noget misvisende titel "Kraften fra det høje") må derfor have foreligget i 1847. Nielsen I, 129, citerer Grundtvig, der ved sit fødselsdagsmøde 8.9.1871 udtalte: "Vi vil ogsaa bede vore venner i de andre nordiske riger mindes en af dem, der først satte melodi til en af de første [i Vartovsangen], men gamle sange [af middelalderlig oprindelse, men omdigtet af Grundtvig], nemlig Rung [der var død samme år], der satte melodi til 'Krist stod op af døde'." Jf. PsTK nr. 57, og VSbl (5).
- (18) Gud os gav sin Aand til Trøster, konfirmation 1847, 1849.
Melodi: Tag det sorte Kors fra Graven. At Rungs melodi (KDS 495) således er genanvendt, bekræfter dens eksistens i 1847 og tillige, at Grundtvig må have fundet den smuk og velegnet.
- (19) Vai nu Dannebrog paa Voven, Kristi himmelfartsdag 1847, 1848, 1849.
Melodi: Tag det sorte Kors fra Graven, jf. ovenfor (18).
- (20) Min Høvding foer til Himlen hjem, Kristi himmelfartsdag 1847, 1848, 1849.
Melodi: Om Himmerigs Rige saa vilde vi tale, Z 99, KDS 435.
- (21) Drag ind ad disse Porte, pinsen 1847.
Melodi: Jeg vil din Priis udsjunge, Z 51, KDS 278.
- (22) Den signede dag med Fryd vi ser, pinsen 1847, 1848, 1849.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Havde melodi af C.E.F. Weyse, trykt 1826 (KDS 48).
- (23) Guds Menighed, syng for vor Skaber i Løn, julen 1847, pinsen 1848, julen 1848, pinsen 1849.
Ingen melodiangivelse. Sunget på folkemelodien "Hr. Villemænd og hans Mø saa pur" (KDS 178), som teksten også til dels knytter sig til. Om udeladelse af melodiangivelse i forbindelse med folkemelodier, se ovenfor nr. (2).
- (24) Glæden hun er født idag, julen 1847.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Havde egen melodi i KG, i anden form hos Br og Z 16 (med titlen "Et lidet Barn saa lystelig"), KDS 124.
- (25) Af Høiheden oprunden er, julen 1848.
Melodi: Ingen melodiangivelse. Havde egen melodi, Z 4, KDS 2.

- (26) Et lidet Barn saa lysteligt, julen 1848.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. Havde egen melodi, Z 16, KDS 124.
- (27) Gak under jesu Kors at staae, langfredag 1849.
 Melodi: Jesu søde hukommelse, Z 58, KDS 547.
- (28) Vær velkommen, Herrens Aar / Julenat ..., advent 1849.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. Melodi af Henrik Rung (trykt i Rung 1857) er anført i Berggreens optegnelser 1852, jf. Wedin 1965-66, 52, men må have været i brug i Vartov i 1849, da der ikke forelå alternativer. Den i dag brugte melodi af A.P. Berggreen er trykt i Bg 1853 og ifølge Berggreens melodikommentarer heri komponeret i 1852.
- (29) Guds Engle i Flok! synger liffig i Chor, julen 1849.
 Melodi: Ingen melodiangivelse, jf. ovenfor nr. (23).
- (30) Vær velkommen, Herrens Aar / Sandheds Gud, nytår 1850.
 Melodi: Ingen melodiangivelse, jf. nr. (28).
- (31) Guds Godhed vil vi prise, nytår 1850.
 Melodi: Ingen melodiangivelse. Havde egen melodi, Z 27, KDS 169.